

«Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárban kapható — az osztr. tart. számára Széllinski György cs. k. egy. könyvtáránál, Bécsben I., Stefansplatz Nr. 6.

AESTHETIKA.

BEVEZETÉSÜL A VERSTANNAL.

BARÁTH FERENCZ.

18 ÁBRÁVAL.

MÁSODIK, JAVITOTT ÉS BŐVÍTETT KIADÁS.

Ara díszkötésben 2 frt 40 kr.

ANGOL KÉPES REGÉNYEK.

«Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható — az osztr. tart. számára Széllinski Gy. cs. k. egy. könyvtáránál Bécsben I., Stefansplatz 6. sz.

FRANCILLON R. E.

HOMOKBÓL FONT KÖTELEK

4 képpel. Ara füzve 2 frt.

BESANT WALTER

FORSTER DÓRA

4 képpel. Ara füzve 2 frt.

BLACK WILLIAM

JOLÁN

Fordította Szász Károly.

23 képpel. Ara füzve 1 frt 50 kr.

EDWARDS B. AMÁLIA

A NYOMA VESZETT

Atdolgozta Szász Károly.

19 képpel. Ara füzve 2 frt.

PAYN JAKAB

EGY FEDÉL ALATT

Atdolgozta Szász Károly.

13 képpel. Ara füzve 1 frt 20 kr.

«Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent s minden könyvtárban kapható, — az osztr. tart. számára Széllinski György cs. k. egyet. könyvtáránál Bécsben, I., Stefansplatz Nr. 6.

BIZONFY FERENCZ

ANGOL-MAGYAR ÉS MAGYAR-ANGOL

SZÓTÁR

Második kiadás.

Első kötet: Angol-magyar rész.

Scott Walter, Burns Robert és más skót írók műveiben előforduló tájszók magyar-angol rész.

Ara füzve 2 frt. Félbörkötésben 2 frt 80 kr.

Második kötet: Magyar-angol rész.

Ara füzve 2 frt. Félbörkötésben 2 frt 80 kr.

1-60 cs. kir. kizár. szabad. újonnan javított RUGANYOS SÉRVKÖTŐK

Legújabb találmány az amerikai, újonnan javított ruganyos sérvkötő Politzertől; ez rugók nélkül van, tisztán ruganyokból művésziessé szerkesztve s az a czéje, hogy még a leg-üldöbb sérvet is lehető legrövidebb idő alatt egyenletes fekvésbe hozza, s egy nappal a legerőseztőbb munkánál, vagy a sokat járkálásnál, mint szintén éjjel alvásában is használhatatik, a nélkül, hogy a sérvjában szenvedő hivatásában legkevésbé is volna akadályoztatva. Felette nagy haszon, hogy az még éjjel is a testen maradhat, mivel hogy a szenvedő testreze kiváltképen jótékony kellemes nyomást gyakorol s a legtöbb esetben még a sérv biztos gyógyulását is eszközli. A legtöbb orvosi tekintélyek által elismerve, megvizsgálva s a legjobbnak találva professor Kovács s sebészeti köröde alelnöke, dr. Gross Lajos m. kir. egészségügyi tanácsos, dr. Glück Ignác kir. törvényszéki orvos által. 2437. Aldírott egyszersmind nagy rak árt is tart angol és francia acél sérvkötők, függesztő készülékek (suspensorium) gumibőr szövötteket, mint szintén szarvasbőrök. A szarvasbőr és gummi suspensoriumok czéje, hogy a tágulást megakadályozzák. Méhfeceknők, légpárnák, ágybetét ek, periódtáskák, préservatívumok, gummiharisnyák s mindenemü gummi áruccikk. Sérvkötőknél kérem megjeleníteni: jobb, bal v. kettős-e, mint szintén a test bőségét is. Megrendeléseket utánvetel mellett elfogad.

POLITZER MÓR cs. kir. szab. sérvkötő-készítő, Budapesten Deák Ferencz-utca. Arak: urak, hölgyek és gyermekek számára, egyoldalmak darabja 6-10 frt, a kettősnek darabja 10-16 frt; gyermekeknek felevaló olcsóbb. Úgyanitt kapható legjobb amerikai sérvkötők. Egy tégelyára 3 frt 80 kr.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható:

PÁLFFY ALBERT.

EGY MÉRNÖK REGÉNYE

KÉT KÖTET

Kiadja a „Kisfaludy-Társaság”.

Ara füzve 3 frt. — Egy kötetbe vászonba kötve 3 frt 60.

Nem humbug!

A gyártulajdonos aggsága folytán, az egész gyári raktárban fekvő kitünően felszerelt és jeles szerkesztetű órákat, roppant olcsó árban tömegesen átvettem, és ama kellemes helyzetben vagyok, hogy csak a költségek megtérítése fejében, adhatok el

5 évi jótállás mellett **frt 1.50-ért** 5 évi jótállás mellett

egy szabályozott pontosan járó

bronz-órát

fölötte csinos díszes külső alakra, valamint kitünő szolgálatképes belszerkezettel, láncszal és hozzátartozóval felszerelve. Hogy pedig ezen kitünő órák a lakosság minden körében gyorsan elterjesztve legyenek, minden vevő egész ingyen még következő

4 ajándékot kap:

- 1 kristály só- és borstortót,
- 1 finom francia melltűt,
- 1 kék gombgarnitúrát,
- 1 bécsi órák emléket.

Természetes, hogy minlen lélek, a ki csak szerét teheti, sietni fog egy ily kedvező alkalmat felhasználni, míg a készlet ki nem fogy. Megrendelések utánvételek mellett eszközöltesnek, melyek gyors bekiadását ezen czímmel ellátni kérek:

FEKETE-féle

Bronzschild-Uhren Export

Wien, V/U Wehrgasse Nr. 13.

Továbbá van még 260 darab, kitünően szabályozott

inga-óra ütőszerkezettel

világító számlalappal és 2 aranyozott súlylyal, fölötte díszes és pompás kivitelben, 5 évi jótállás mellett, darabja csak 3 frt 75 kr.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható — az osztr. tartományok számára Széllinski György cs. kir. egyet. könyvtáránál Bécsben, I., Stefansplatz Nr. 6.

MAGYARORSZÁG

A TÖRÖK HÓDÍTÁS KORÁBAN

SALAMON FERENCZ

MÁSODIK JAVITOTT KIADÁS.

Ara füzve 2 frt.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható — az osztr. tart. számára Széllinski Gy. cs. k. egy. könyvtáránál Bécsben I., Stefansplatz 6.

MAGYAR IRÁLYTAN.

A STILISZTIKA ELSŐ RÉSE.

A GYMNASIUMOK ÉS REÁLISKOLÁK IV. OSZTÁLYA SZÁMÁRA

Irtá

GÓBI IMRE

gymnasiunai tanár.

Ara füzve 80 krajczár.

A «Franklin-Társulat» kiadásában Budapesten megjelent és minden könyvtárban kapható — az osztr. tart. számára Széllinski György cs. k. egy. könyvtáránál Bécsben I., Stefansplatz 6.

A SEBEK GYÓGYULÁSA ÉS A SEBKEZELES,

KÜLÖNÖS TEKINTETTEL

A FERTŐTLENÍTŐ SZEREK ÉRTÉKÉRE A SEBKEZELESBEN.

Irtá

SCHÄCHTER MIKSA tr.

műtörvos Budapest.

Ara füzve 2 forint o. é.

A MOHAI ÁGNES FORRÁS

hazánk egyik legszénsavdusabb SAVANYUVIZE

kitünő szolgálatot tesz főleg az emésztési zavaroknál s a gyomornak az idegrendszer bántalmán alapuló bajában. Altalában e víz mind azon köröknél kiváló figyelmet érdemel, melyekben a szervi élet támogatása és az idegrendszer működésének fölfokozása kívánatos. Borral használva kiterjedt kedveltségnek örvend.

Az 1885. évi elszállítás **1,800.000 palaczk**

Polyton friss minőség készletben n forráskoron magyar kir. udvari szállító, EDESKUTY L. Erzsébet-tér 7. szám alatt. Úgyisint kapható minden gyógyszerárban, fűszerkereskedésben és vendéglőkben.

VASÁRNAPI UJSÁG

10-IK SZÁM. 1886.

BUDAPEST, MÁRCZIUS 7.

XXXIII. ÉVFOLYAM.

Előfizetési feltételek: VASÁRNAPI UJSÁG és 1 egész évre 12 frt, POLITIKAI UJDONSÁGOK együtt: fél évre ... 6 * Csupán a VASÁRNAPI UJSÁG: 1 egész évre 8 frt, fél évre ... 4 * Csupán a POLITIKAI UJDONSÁGOK: 1 egész évre 6 frt, fél évre ... 3 * Külföldi előfizetéseket a postaiag meghatározott viteldij is esztalando.

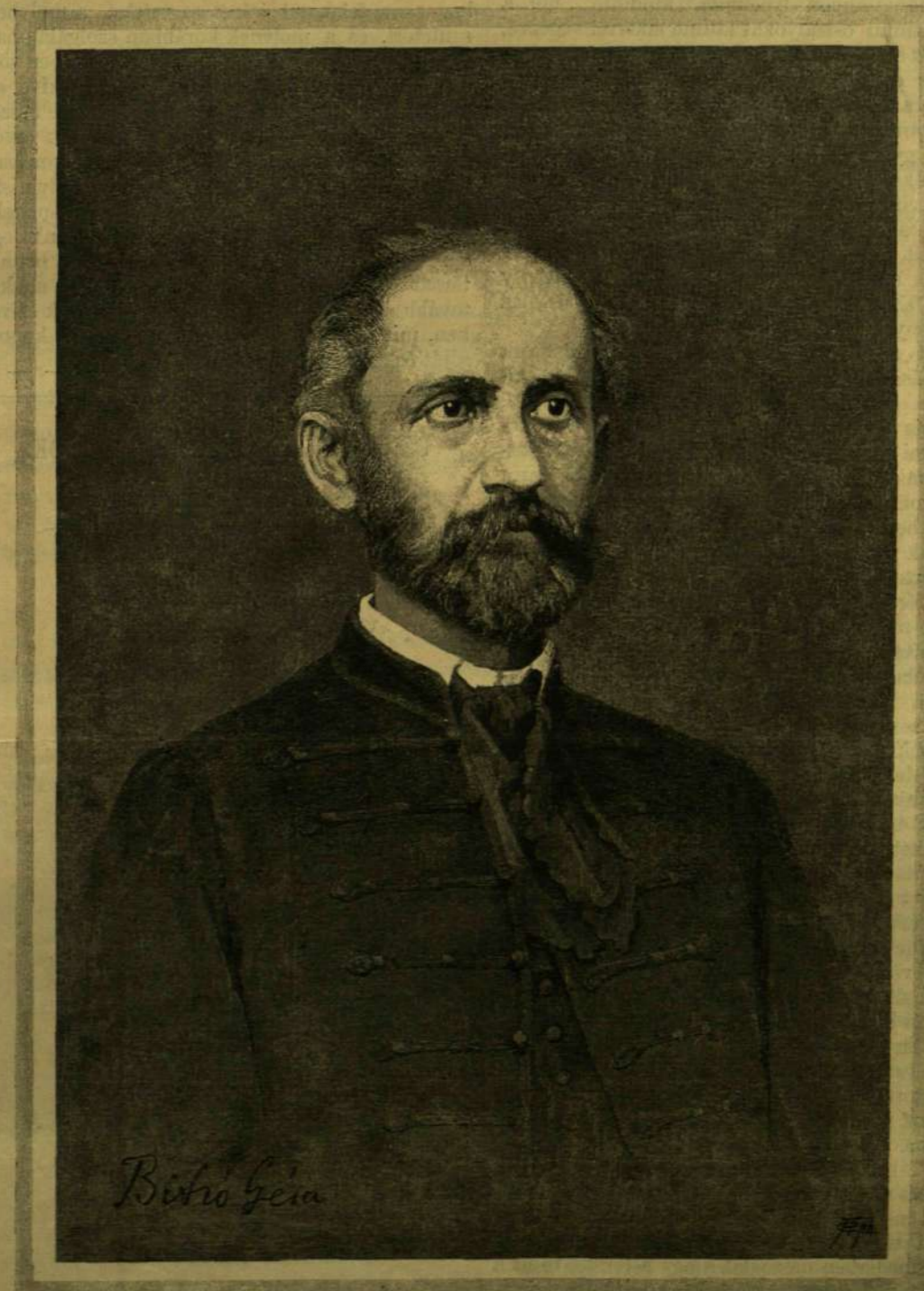
LADÁNYI GEDEON.

(1824-1886.)

MAGYAR tanítói kar, az elemi iskolák legalsó fokától fel az egyetemi oktatás legmagasb fokáig, nagy számú jeles és buzgó férfit tisztel sorai közt, kik a közművelődés és tudományosság terjesztésében, sőt sokan közülök a tudomány tovább vitelében is, méltánylást érdemlő sikerrel fáradoznak: hisz hazánkban — a hol a tudománytal nem hivatásszerűen még mindig igen kevesen foglalkoznak — a tudományosság és a szakirodalmak csaknem kizárólag a tanárok és tanítók kezeiben vannak. De jeles tanítói karunk, annyi kitünőségei közt is, keveseket mutathat föl, a kik nagyobb buzgósággal és több sikerrel fáradoztak volna hivatásuk teljesítésében, a kik kora ifjúságuk óta egész életüket kizárólag a tudomány művelésének s a tanszéken és irodalomban való terjesztésének több odaadással szentelték volna, mint Ladányi Gedeon, a kolozsvári egyetemen a világtörténet tanára, kinek munkás életét pár héttel ezelőtt, f. é. február 4-én szakította meg a halál.

Hatvankét éves volt; s e hatvankét évből — első gyermekén kívül — úgyszólván minden napot a tanulásnak, negyven évet pedig a tanításnak szentelt. Családot nem alapítván, mellékfoglalkozásokat soha sem üzvé, minden idejét és összes tehetségeit, fukar kizárólagossággal, osztatlanul hivatásának: a tudomány művelésének és előadásának szentelhette. A természet is tanítónak szülte. Református pap fia, puritán erkölcsökben s a szellemi foglalkozás légkörében nevelkedett. Már tanulói pályája alatt elkezdett tanítással foglalkozni. Megszokta és megkedvelte a gyermekekkel és ifjakkal való bánást. Le tudott ereszkedni a fejlődő gyöngye elmékhez. A mit maga tudott, mélységéből fölemelve, megvilágítva és népszerűsítve, érthetővé s felfoghatóvá tudta tenni mindenkinek. Komoly nyájosság s megnyerő szelidség jellemezte egész lényét. Azok közé a ritka emberek közé tartozott, a kik soha sem haragudnak s lelkek egyensúlyát soha sem veszítik. el. Ritkán történt, hogy tanítványai s hallgatói, még a gyöngébb felfogásuak is, meg ne értették volna világos előadását: de ha megtörtént, nem fáradt el a magyarázásban s a hallgatók értelmi fokához való alkalmazkodásban.

Könyveiben irálya s előadásmódja szintén hasonló volt szóbeli előadásához. Egyszerű, világos, tartalmas; semmit sem monda a mi fölösleges, semmit sem hagyva el a mi lényeges.

Bischoff

LADÁNYI GEDEON.

Bischoff Géza rajza.

korolta s meg is mutatta tanári képességét; s mint író tankönyveiben és tudományos munkáiban egyaránt, melyek közül az első nagy elterjedést és közhasználatot nyertek, az utóbbiak pedig a magyar tud. akadémia elismerését vívták ki számára.

Hogy neve mindezek mellett is kevésbé emlegettetett, mint érdeme s mint annyi érdem mellett várható is lett volna: azt nagy igénytelenségnek tulajdoníthatjuk. Mert nem szeretett a felszinen úszni, a szereplési hajlamból pedig épen semmi sem volt benne. Az előadási terem, a könyvtárak zárt köre és saját dolgozó szobája közt osztott meg élete is. A társaságban is — melytől, kivált míg egészsége engedte, nem idegenkedett — inkább a csendes szemlélő hallgatag szerepét választotta magának, amár ha szólt, ép oly kellemesen mint nyomosan tudott szólni, s a társaságnak komorúságával ép oly kevéssé esett terhére, mint sok beszédével. Csendes, de vidám szellemű ember volt, a ki a becülés mellett a rokonszenvet is meg tudta nyerni s egyszer megnyerve állandóan meg is tartani.

Életének egyszerű és zajtalan, de folytonosan munkás lefolyása — melynek vázlatos rajzát adjuk — igazolni fogja a jellemzés minden vonását.

Ladányi Gedeon Szatmármegye egy kis falujában, Hiripen, hol atya református lelkész volt, 1824. május 8-án született. Első elemi oktatását apjától nyerte, a ki — szűkös anyagi körülményei dacára, — nagyobb nevelést akarván adni tehetséges és tudománysozjas fiának, őt először a szatmári ref. gymnáziumba, majd két évre a máramaros-szigeti lycoumba küldötte, hol a gymnáziumi osztályokat kitűnő sikerrel végezte, tizenhat éves korában a debreczeni kollégiumban togas diáknak subskribált s a bölcsészeti tanfolyamra lépett; ezt, azután a jogi és a teológiai tanfolyamokat, két-két éven át végezte, mialatt kisebb gyermekek tanításával is foglalkozott, a szümidőket pedig részt az apai háznál tanulásal, részint az ország különböző vidékein utazással és tapasztalat-szerzéssel töltötte, — utolsó vizsgáját, mely a kollégiumi tanulmányok összességének akkoriban érettségi vizsgálata volt, oly kitűnő sikerrel tette le, a minőt tőle tanárai az előzmények után várhattak.

Most a lelkes és a tanári pálya közt volt választása; amár gyöngye testalkata s különösen szűkmellűsége egyiket sem ajánlotta, ő mégis a tanári pályát választotta s a nagy-szalontai kis gymnáziumba ment akadémikus rektorának, hol negyedfél évet töltött a latin osztályok tanításával, azokban a nyomokban, melyekben előtte Szilágyi István és Arany János is jártak vala.

Itt érte őt a forradalom, melyben csak mint nemzeti vett részt s azt is kis ideig, mert gyöngye melle miatt abból is hamar kiszuperálták. De tanítása híre már akkor túlterjedt a kis város és iskola szűk körén — s Debreczenbe hívatott meg, a történelmi tanulmányoknak, egyelőre ideiglenes minőségben, ellátására. Volt ugyan erős szándéka a külföldi egyetemeket meglátogatni, de a forradalom miatt tervét ki nem vihette, mindössze egy pár hónapot töltött Bécsben.

1852-ben már mint rendes tanár foglalhatta el tanszékét, mely a történelmi volt, belefoglalva a jogtörténetet s a források előadását is. Huszonkét évet töltött a debreczeni főiskola tanszékén, megnyerve hallgatói szeretetét, kik csakugy tödultak lelkes előadásaira, sokszor elhanyagolva más kevésbé tetsző előadásokat, csak hogy az övét hallgathassák, megnyerve tanártársai s előjárói bizalmát s az egész város és egyházközség tiszteletét. Nyilvános előadásain kívül történelmi szemináriumokat is tartott, melyeken kiválasztott jelesebb s törekvőbb tanítványait a források ismeretébe és a kutatás műszereibe vezette be.

1872-ben felállítván a kolozsvári egyetem, ő abban az egyetemes történelem tanszékére hívatott meg, melyet 13 éven át töltött be. Előadásai itt természetesen szűkebb, de annál mélyebb mederben mozogtak s úgy a rendes mint a szemináriumi órák, különösen a középiskolai tanárképzőben, leglátogatottabbak voltak az egyetemi előadások közt. (Speciál-kollégiumai né-

melyikén még a város előkelő művelt hölgyei közül is voltak beiratkozott rendes hallgatói.)

Az utolsó felévben — a jelen tanév első felében — súlyos betegsége miatt már csak lakásán tarthatott néhány előadást szeretett tanítványainak.

Tanszékén kívül irodalmi működése is egészen a történelem terén mozog. Számos kisebb, de alapos és szintén forrás-tanulmányokon épülő értekezésen kívül, melyek folyóiratokban, — különösen Debreczenben működése idejében a «Sárospataki Füzetek»-ben, — később az erdélyi muzeum-egylet közlönyében s az akadémiai értekezések közlönyében meg, s középiskolák számára dolgozott tankönyvein, «Magyarország történetén» s «Egyetemes történelmen» kívül, melyeket alaposság, a tárgy teljes tudományos ismerete s filozófiai felfogása és áthatása jellemez: főmunkája, «A magyar alkotmány története» három erős kötetben, Szent Istvántól a szatmári békéig — vonta magára a tudományos világ figyelmét. A magyar alkotmány történetének, fejlődésének, küzdelmeiben s tanulságokban egyaránt gazdag történet egy jogász és bölcsész szemével nézve, ki az okokat mindig megtalálja az események fölszín alatt, a dolgok mélyén s az adatok teljességével rendelkezve azokat mindenütt a kellő világításba is tudja helyezni: méltó elismerést nyert s Ladányit történetíróink közt az elsőrangúak közé emeli. E nagy munkának már első kötete felhívta rá az akadémia figyelmét, mely őt 1870-ben sorozta tagjai közé.

Egyre súlyosodó betegsége azonban, a gyomorriák, mely őt nem csak a társaságtól vonta el s hivatalos kötelességei teljesítésében is akadályozta, hanem tudományos működésére is egyre súlyosabb béköt vetett, végre — midőn már nyugalmat akarta kérni — ágyba szegezte, s erős vérhányással e hó 4-én véget vetett munkás életének. A buzgalom, a melyet egyetemi tanári teendőiben kifejtett, mit sem csökkentette lelkében azon felekezet iránti szeretetet, a melyben született, és a melynek korábban szolgálatában állott. Minden szabad idejét Debreczenben töltötte, Menyhárt János theol. tanárnál, kivel az ó-kor példáira emlékeztető barátság fűzte össze. Gyermekei nevelése és megszokásának eredménye volt, hogy még egyetemi tanár korában sem aludt el addig, míg az egyszerű kávinista zsolnárok közül egyet fenhangon el nem énekelt. A kolozsvári egyetem s tudományos életünk legdelebb munkásai egyikét veszítette el benne, társai a legjobb barátot, kinek emléke sokkal tovább fog eleven maradni az őt ismerők szívében, mint a hervatag koszorúk, melyekkel koporsóját és siri fáját elhalmozták.

CZIGÁNY SZERELMI NÉPDALOK.

(Eredetiből fordítva.)

I.

A merre csak járok,
Követ a búbanát;
A merre csak járok,
Vágyom te utánad.

Te utánad vágyom
Barna kis leányka!
Búbanatos, fáradt
Lelkem pacsirtája!

Sátram puszta téja
Rég ohajta várja;
Legyen tavasz földön, égen,
És te légy a feleségem!

II.

Téli vihar után majd
Lanyha tavasz rózát hajt;
Akkor rózsám elmegyünk
S boldogabb lesz életünk.

Sátrunk lent a zöld berek
Élünk, mint két kis gyerek. —
Míg fent bűg a vadgalamb,
Csokolódunk mi alatt.

III.

Elsárgult lomb alatt
Nyári madár maradt,
Százaz fa ágain,
Búsulva társain,
Melyektől elszakadt.

Hát kinek mindene,
Rózsája, élete
Pihen a sír ólén:
Mit annak nyári fény!

IV.

Tavaszi kis patak,
Friss vize kiapadt;
Csak a tavaszt várja,
Akkor zúg az árja.

Tőled, rózsám, távol,
Sirok mint a zápor;
Sír most mindkét szemem
Érted, szép szerelmem.

V.

Ha van egy sátrad valahol,
Maradj otthon, ne kóborolj,
Ne kalandozzál tétova:
Rossz a világ és mostoha.

Ha feleséged, gyermeked
Vár rád és áldja jöttedet,
Maradj otthon, ne kóborolj,
Ha van egy sátrad valahol.

VI.

Országuton, porba-sárba'
Járok mostan megalázva,
Járok mostan nagy szegényen,
Mint kit átok úz és szegényen.

Rózsám, a fejfádra dőlve
Vágyok én is le a földbe';
Kit beföd a sírhalom,
Szívemben nincs fájdalom.

Dr. WLISLOCKI HENRIK.

AZ ERDÉLYI SÁTOROS CZIGÁNYOK LAKADALMI SZOKÁSAI.

Mindenesetre csak elismerésre tarthat igényt az összes művelt népeknek az az általános törekvése, hogy a földnek legkevésbé hozzáférhető, legzárkózottabb zugait is egész az északi és déli sarkok jégvidékeig feltárja, a népeknek legtávolabb eső, legelszigeteltébb csoportjait a szellemi és anyagi világhatalomba belevonja, és így utat törjön az érdekek általános közösségének, s a gondolatok és ismeretek, a szorgalom és a természet termékei óriási közforgásának, mely hivatva van arra, hogy az egész emberi nemet egykoron egy családdá egyesítse. De modern életünk e vonásának is megvan a maga visszája, árnyoldala. A kultúra általános haladása és a nép legalsóbb rétegeibe, a föld legtávolabb zugába való behatolása eltörlti az egyes népeknek a sajátosság minden vonását. Ez okból az emberiség általános művelődésének története körül különösen nagybecsű fáradozás a mondában, erkölcsökben és szokásokban nyilatkozó népköltészet szórványos maradványait a szilők ajkáról és szokásaiban, hanem már gunyosan szeret mosolyogni is, ha ezek iránt nála kérdezősködünk.

Igazi népiességet immár csak oly népeknél találhatni, a melyek még nem léptek be bonyolult kulturánk keretébe és ha jelenleg a magok mélyebb jelentőségében akarunk tösgyökeres nemzeti sajátosságokkal megismerkedni, le kell tőrünk a kitaposott országról és felreess, rejtett tereket élünk, mint két kis gyerek. — Míg fent bűg a vadgalamb, Csokolódunk mi alatt.

Igazi népiességet immár csak oly népeknél találhatni, a melyek még nem léptek be bonyolult kulturánk keretébe és ha jelenleg a magok mélyebb jelentőségében akarunk tösgyökeres nemzeti sajátosságokkal megismerkedni, le kell tőrünk a kitaposott országról és felreess, rejtett tereket élünk, mint két kis gyerek. — Míg fent bűg a vadgalamb, Csokolódunk mi alatt.

emberei, irodalmi termékeink rengetegében ve-gyük fontolóra, hogy valamely népek életét, sajátos anyagi és szellemi műveit feltűntető rajza az idegennek nem fog sikerülni, bármily helyesen és teljesen ismerté és itélte meg az állapotokat, bármilyen lelkiismeretesen és hiven, élénken és költői lendülettel állítja is azokat élénkbe. De lehetőleg hű vázlatot nyerünk, ha a népgenius nyilatkozatait közvetlenül a magok kendőzetlen alakjában, eredeti mivoltában összegyűjtjük és egybeállítjuk. Az árnyékolás, háttér és a keret megadása feladata a néppszichológiának, a mely az egyes népek vonásait egységes, szerves alkotás, az általános emberi lélek képévé egyesíteni van hivatva.

E szempontból érdekes adatokat szolgáltat az emberiség művelődésének történetéhez a mi cigányaink költészete, erkölceikkel és szokásaikkal együtt. Talán mert épen közvetlen közelünkben voltak, mindaddig nem vittük figyelembe, nem is gyűjtöttük és nem is jegyeztük fel ezeket; talán azért sem, mert nem egyhamar találkozott valaki, a ki e nép megfigyelésének fáradságos, de egyedül sikeres módjára vállalkozott volna. Kiváltképp Erdélynek keleti és északkeleti felföldjén e nép állapota igazán kezdetleges természetű. A néppszichologus ott a cigányok története egyik szakkaszának igazán klasszikus talaján áll. Ott még a meglepettedt cigányok is (*Gletschere* = nyelvre szegények) jóforinán megőrizték eredetiségüket, habár sem öltözetük, sem lakásuk nem mutatja azt a vad, barbár jelleget, a melyet az erdélyi részek sátoros cigányainak (*Kortorár*) viselete és sátorozása fel szokott tüntetni. A világ sorsára, a kultúra fejlődésére ugyan nem gyakorolt befolyást az emberiség csekély száma, alárendelt egyénekből álló jelentéktelen része; de mint az emberi nem külön csoportjának népvagy természetrajzi tekintetből ép úgy megvan a maga jelentősége, mint a népek bármely más fajának vagy osztályának.

Általános néppszichológiai, de még különösen honiméi szempontból is talán nem lesz érdektelen, ha az erdélyi sátoros cigányok életéből egyelőre a lakadalmi szokásokat kísérem meg rajzolni, a mint azokat megfigyelni és feljegyezni alkalmam volt, midőn a legbehatóbb, közvetlen tanulmányozás céljából több hónapon át egy vándorló cigány csapatban tartózkodtam.

Sajátságosan érdekes a sátoros cigány élete folyása. Szellős sátor alatt, szalma-ágyon, sertések és tyukok közt, vagy pedig elég gyakran kinn a szabad ég alatt jön e világra. Mit törődik vele? Talán ha később egykor rossz órában panaszkodik sorsáról, ha felserdülve, fekvőhely nélkül, szélben, esőben, hóban kedvese sátra előtt így dalol:

Fujnak az átkozott szelek,
Sötét éj leng minden felett;
Boldog, ki most tűz körül
Szép babája mellett ül.

Téli szél csak fújon, fújon,
Nekem is lesz majd egy kunyhóm;
Megnőtülök jóvő héten,
S lesz kunyhóm, lesz feleségem!

Már tizedik évében «nagykorú» lesz, szabad neki dohányozni, ütlegeket nem csak kapni, de adni is; szülői a szó szoros értelmében az «ajtó elé» teszik, mert a sátorban helyet kell engednie a második, harmadik, negyedik és ennyedik megannyadik utódjának. Most már dolgoznia kell, a munka kemény, keserves a kenyér és silány a bére. Valahogy felserdül, valamiképpen kibúvik az általános hadkötelesség alól és csakhamar nő-sülésre áll az esze. Megtakarítja pénzét, piros kendőt vesz, a melyet vasárnaponként vagy más ünnepélyes alkalommal «újjas»-ának egyik fényes gombjára köt. Ha aztán vala-

mely leányzó meghódította szívét, annak adja a kendőt; piros kendőt tűz a sátra tetejére is völegény volta jelül. S ha volt már elebb szeretője, ez elénekelheti:

Szalad szalad a nagy folyam
Az erdőben nagy hangosan;
Túl a vizen lakik rózsám,
Piros kendő leng a sátrán.

Nagy folyamnak ninesen híja,
Szívem kínját alig bírja;
Bánat készlet napok óta,
Oljém magam a folyóba.

Nagy folyónak nagy haragja
A partokat hogy szagattja;
A kit mindig hűn szerettem,
Mást vesz nől most helyettem.

S ha ily menyasszonyt láttunk, nem csodáljuk, ha így szól az erdélyi cigány népdal:

Nem lehetsz te ott a porba'
Megalázva, eltiporva:
Ha az isten látna téged,
Az is égne, lányka, érted!

Egy héttel az esküvő előtt a mátkapár éjszaka a legközelebbi folyóhoz vagy tóhoz megy és ott gyertyákat állít fel. Ez a tűz és víz ősrégi egyesülésére, mint a világ keletkezésének okára mutat és e szokás, mely a kötéendő házasság termékenységére nézve kérés áldozatul szolgál, a távol áriai óskorba nyulik vissza és alkalmasint összefügg az őstenger képzetével, melyből az erdélyi cigányok teremtési mondája szerint az a fa emelkedik, a melynek leveleiből termettek elé az emberek. Ha a szél eloltja a gyertyákat, rossz előjelnek veszik és a jegyesek hamarjában almát és tojást dobnak a vízbe, hogy a víz nemtőit (*Urme*) házasságuk iránt kiengeszteljék.

Az alma a germán mondában is az élet jelképe; hisz a halhatatlan Ázok is elhervadnak, ha nem élnek Iduna istennő almáival. Az élet jelképe a tojás is, még pedig a világteremtésről szóló különböző tanokban, a többiek közt az indusoknál is, a kik a Brahmándaról, a világotól beszélnek. A tojás a fejlődésnek olyan tanát képviseli, a milyent már az ó-ind Védákban, az ó-babyloni felfogásban, sőt a római Ovidius «Metamorphosis»-aiban is találunk és habár egy kissé furcsa is az ó-kor íróinak e gondolata, a létel összes alakzatainak egy-ös-tojásból való fokozatos fejlődése: a most tudományosan már-már végérvényesen megállapított elméletnek bizonyos sejtelmét nem lehet fölük elvitatni. Ez ős-tojásra vonatkozó némely regék a cigányok közt is fenmaradtak kissé nyersen, érzéki alakban; de ez igénytelen mezben is még sokat megtartottak eredeti bájukból és a mely érzelem és borzalom sajátosságos vegyülekét mutatják, mint az erdélyi sátoros cigányok következő, majdnem szószert fordított meséje:

«Távol innen, keleten, sok évvel ezelőtt a Leila cigányesapat egy rengeteg nagy fenyőerdőség szelén berendezte sátrát a téli évadra. Ott akartak telelni és a farsangban az erős Anrusnak és a szép Ravekának, a vajda leányának lakadalmát megülni. Minden rendben volt; Anrus leendő ipójának, az öreg vajdának két szép lovat aján-dekőzött, kedvesének kendőket és szalagokat vett és Raveka völegénye számára már megvarrta az ünnepi inget. Egy héttel a lakadalom előtt ki-mentek tehát éjszaka egy tóhoz, mely a rengeteg erdő egyik völgyében volt. Sötét éj volt és köd lebegett a tó befagyott vize felett. Anrus és a szép Raveka meggyújtották gyertyáikat, fel-állították a tó partján és leültek. Ekkor mondá Raveka völegényéhez: «Most már kíváncsi vagyok, hogy kinek a gyertyája fog előbb kialudni; ki fog kettőnk közül hamarabb meghalni?» Anrus viszonza: «A tied égjen hosszabban, én haljak meg!» Erre így szól Raveka, a vajda leánya: «Nem, az enyém aludjék ki előbb, te eljűl engemet!» Anrus erre egyen válaszolni akart valamit, midőn a jég szétszakadt és egy vérvörös szakállú öreg ember szállt a tó felszínére. Szak-alla úgy világitott, mint a fényes nap. És elolt-

ván a két gyertyát, így szólt: «Hallottam hasz-talan perlekedéteket és azt akarom, hogy egy azon napon haljatok meg mind a ketten. Addig is éljtek gazdagságban, jólétben. De hogy ez megtörténjék, szükséges, hogy Raveka hajnal-hasadtáig házamban időzzön, a tő fenekén. Te pedig Anrus, dobd azalatt a tóba az almákat és tojásokat és várd meg menyasszonyodat!» Mit csinálnak! Raveka leszállt az öreg emberrel a tő fenekére, míg Anrus féltékenységében kedvtelenül és haragosan dobálta a tóba az almákat és tojásokat. És lám! mindegyik almából, mindegyik tojásból ökor vagy ló vagy tyúk vagy disznó lett és ezek kiszálltak a partra és Anrus gazdájuk körül csoportosultak. Anrus is nagyon örült gazdagságának és elfelejté menyasszonyát. De midőn a kakas, mely szintén kiszállt vala a tó vizéből, hajnalra kukorikolt, megjelent a szép Raveka. Ruhái nem voltak nedvesek, de bánatos volt szíve és fájdalmasan ölelte át völegényét. Most már hazamentek, egy hét múlva megtar-tották a lakadalmat és ime, minő csuda! A laka-dalom első napján Raveka egy fiut szült, ki szü-lése után rögtön jámi és beszélni tudott és óráról-órára növekedett erőben, de köldökzsinóra oly hosszú volt, hogy beért a tó vizébe. Ember azt nem tudta levágni és úgy volt, mintha valaki a zsinór végét kezében tartaná és a fiut a tő közéléből távozni nem engedné. Anrus és Raveka gazdagságuk közepette eléggé bústultak és végül elhatározták, hogy majd egy éles késsel elvágják a zsinórt. Meg is tették, de fiuk akkor rájuk rohant, megragadta Anrust és Ravekát és a tóba ugrott velök. Senkisémm látta őket többé»...

Ez a mese vajjon nem úgy hangzik-e, mintha a vízben, a nedves ős-életben honoló lények, melyektől az emberiség sok nép ősmondái szere-int származik, a földi lényekkel, az emberekkel a köldök segélyével összefüggének? És itt van ismét alma és tojás, a lét különböző alakzatainak jelképei.

De térjünk vissza az erdélyi sátoros cigányok lakadalmi szokásaihoz.

Ha a mátkapár a víz nemtőinek meghozta a köteles adót és a gyertyákat, almákat és tojásokat a vízbe dobták: akkor már a völegény tisztje, hogy két vagy három zeneértő barátja kíséretében sátorból sátorba járjon és a vendégség lakadalmára meghívja. Mig barátai hegedülnek, azalatt lassú lépésben ugrálva, kurjantva, vagy tánczolva e dalt énekel:

Olyan legényt vaj ki látott
Ki bírja a menyországot?
Menyországom a rózsám,
Menyországot sem adnám.

vagy:

Gyöngyharmatban született.
Kit a szívem hűn szeret.
Isten áldása reám
E gyönyörű szép leány, stb.

Minden sátor előtt, hol a völegény megáll és lakadalmát kihirdeti és a sátor népet vendégül hívja, megkínálják őt és kíséretét pálinkával és csakhamar könnyen megtörténhetik, hogy az egész banda valami csekélység miatt összeveszve, megverekszik és két táborra szakadva, mint halálos ellenség válik el egymástól. Másnap aztán újra kell kezdeni a meghívást, mert a tisztesség így kívánja. S ekkor pálinkázás után rendesen ismétlődik az előző nap balesete, úgy, hogy e meghívások az utolsó héten át egészen igénybe veszik a völegényt, de nemcsak idejét, hanem erszényét is, mert tisztesség kedvéért neki is kell ám pálinkát fizetni és a «tisztélet bizony pénzbe kerül.» («Lovo hin mishtiben.»)

Mig a völegény ily módon mulat, tánczol, iszik és verekszik, az alatt a menyasszony előke-resi úgynevezett «szerencse-bokrétá»-ját (*bacst-lukuga*) és éjszaka elégeti valamely keresztúton rakott tűzben. Szent János éjjelen t. i. a sátoros cigányok hajdon leányai kimennek az erdőbe és ott szedik az úgynevezett «szerencse virágot» (*Genaphalium divicum*, *Himmelfahrts-Blümlein*). E piros és fehér virágokból csokrot kötnek, melyet egész éven át rejtve tartanak holmijok közt. E csokrok megóvják a leányt a betegségtől és «gyalázattól». Ha menyasszony lesz a leány, akkor elégeti a csokrot keresztúton rakott tűzben, ne hogy egy más leány ellopva tőle és hűtlenségre

csábítsa völgyéne szívét. «Gyaláztatól most már nem kell hogy megóvjon!» mondá nekem egy alkalommal egy cigány menyasszony.

Végül a lakodalom napja is megérkezik. A hajnal első sugarával a vendégek mindenünnen a menyasszony sátrához tódulnak, hozván magukkal mindenemű és értékű ajándékokat, üstöket, szerszámokat, vasat, rezet, sőt még malacot is. Mig ezeket átadják a menyasszonynak, az asszonyok elmés versekben jó tanácsot adnak, pl. ilyenképen:

Könnyen török a fakalán;
Ne kapj te a férjed szaván!
Minden férfi, rút vagy szép,
Hamis róka, nem egyéb.

Ha egybegyűltek az összes vendégek és lerakták adományait, akkor a mátkapárral a legközelebbi falu templomába mennek, hol a pápa csakhamar elvégzi a kellő szertartást, mely után az egész csapatkurjantva, dalolva ismét sátraihoz vonul. Itt kezdődik a voltaképeni cigány házassági szertartás. A fiatal párt megmossák és aztán megdörzsölik egy menyétbőrből készült zacskóval, mely csattanó-magot (maszlagos redő szírom) tartalmaz. A menyétbőr megóv minden szerencsétlenségtől, a csattanó-magnak pedig, mely Európában a cigányok bevándorlása előtt ismeretlen volt és csak velök együtt terjedt el, — mindennemű varázserőt tulajdonítanak. Ezután a fiatal házaspár sátrába vonul vissza, míg a vendégek egymással kezét fogván a sátor körül körben fognak; néha ezt a dalt szokták énekelni:

Szép kis erdő közepén
Kis sátramát nézem én,
Bongyos, mint a kabátom
S újjal fel se válthatom.

De a rongyos sátram alatt
Számomra szép virág fakadt,
Mint a helyen olyan gyöngye
Feleségem, szívem gyöngye.

Ha a fiatal házaspár kilép a sátrából, véget ért a szertartás utolsó fejezete is és kezdődik a tánc, dalolás, evés-ivás, míg az összes sátrakban csak egy falat enni való és egy korty innivaló találtak; mert a lakodalom az egyedüli cigány ünnepély, melynél általános testvériség és vagyunközösség uralkodik.

Ez volna tehát az erdélyi sátoros cigányok lakodalomának a rövid vázlat. Nemsokára a sátoros cigányok is elvesztik szokásukat, erkölcseiket és eredetiségüket, felhagyván izolált vándoréletükkel és nemsokára ők is más népekhez simulva, kultivált szokásokat öltenek és az idők folyamán végkép elmerülnek. Azért nem kárba vesztett fáradság ilyen szokások után kutatni és egyáltalában a sátoros cigányokkal bővebben, behatóban megismerkedni, mert a lakodalom nemcsak a népismeretét, hanem gazdag népköltészeténél fogva az irodalommal és esztetikával foglalkozót is egyaránt érdekelteti.

Dr. WLISLOCKI HENRIK.

A MADARAK ÉLETÉBŐL.

I.

Télen is itt maradt apró madárkánk felborzolt tollal, dideregve repdesnek fáról fára, ágról ágra. Megnézünk minden összecsugorodott levelet, okos,

szelid szemekkel vizsgálódnak jobbra-balra, nem kerüli ki figyelmüket az ágcsákra gyűrű alakjában elhelyezett lepke-pete, elpusztult rovarrészek, száraz pillangó-potrókok, levelelt hernyóbőrök, más apró elhalt lények maradványai; és ámbár egész nap foly az élelem-szededegetés, még sem telik meg a gyomor, e miatt közelebb húzódnak lakóhelyeinkhez és kerteinknek, úgy szólván, mindig van czinkevendége. A piros harkály is ellátogat, végig kopogtat minden gyümölcsfát, és sok romboló munkát végző feregőtől szabadítja meg kerteinket, mint a hogy nyáron a nagy erdőn végezi áldásos munkáját, irtó háborút viselven a nagy pusztítást eszközölő czinczerek s más hason fajtájú rovarok ellen.

A pacirta és pintyöke, a sármány és a veréb jártabb szekérutak mentén tanyáznak; szívesen keresik fel udvarainkat is, havazások napjaiban

nap délután rendszeren tartósabb sétát tettem a város körül, azon czélból, hogy megtudjam, hogy a télen át is velünk maradt madarak közül melyek azok, a melyek legelőbb hirdetik megnyílt hangjuk énekével a közelgő kedves tavaszt, és azt tapasztaltam: hogy a sármány február hó 9-én hallatta legelőször siró énekét; február 21-én a rigó is megszólalt, csacsogott a czinke; 24-én trillázva repült a pacirta a magasságba; majd később, márczius hó 26-án a kerti pintyöke is megnyílt ajkkal hirdette a tavaszt. Mindezt emleget napokon azonban megjegyzendő, hogy melegen sültött a nap nálunk, fellegetlen volt az égboltozat, erősen olvadt a hó.

A vándorló madarak megérkezésére nézve pedig a következőket jegyezhettem fel: márczius 7-én láttam az első kenderikét; 11-én a füstifecsét; 20-án barázda-billegetőt; ápril 2-án vörösbegyét; 18-án a csanáltyukot; 28-án az aranygébicsét; végre május 2-án a zöldikét és a fali fecskét.

Vándor madaraink távozására nézve 1884-ben a következő tapasztalatokat jegyezhettem fel: a vad, illetőleg a közszáli fecskék már augusztus 17-én eltávoztak; a gébics 18-án; a fali fecskék szeptember hó 3-án; a füstifecske szeptember 19-én; a barázda-billegetőt október hó 11-én. Szükségesnek tartom azonban még itt megjegyezni, hogy egyes füstifecsét, barázda-billegetőt, gébicsét még később is láttam, rendszerint időben távozásukat másodszeri, illetőleg késői kikelésük, fejlettségük akadályozván. És miután füstifecsét nem ritkán még október hó végén is lehet látni, midőn a tél, különösen itt a magas Kárpátok alatt, már komolyan beállt: ennek folytán nem szerethetvén be élelmüket, véleményem szerint elpusztulnak; mert hogy még most tennék meg azt a roppant nagy vándorutat, az éhség által kimerülten, azt lehetetlennek tartom.

Madaraink vándorlását nem annyira a bekövetkezett hideg teszi szükségessé, mint inkább az élelem hiánya. Ha a természet gondoskodott volna télben is élelmezésükről, talán velünk maradnának, nem teszik meg minden őszen és tavasszal a nagy messze utat. Vándor-madaraink — kivéve a vizeket — mind rovar-evők; míg a velünk maradó nyáron rovar-, télen ellenben magevők. A hideget az elköltözötték is minden balkövetkezésmény nélkül átéltek, ha élelmük megvan, mert hiszen szervezetük még erősebb, mint a kis ökor-szemé. A golya, ha itt maradna, ugyan hol szerezné be a nagy természetben élelmét, midőn minden folyót, minden mocsarat vastag jégkéreg takar? (Van nyíhe tél is a vándormadarak mégis elköltöznek. Szerk.)

A tél átélése vándor-madaraink életében hogy nem valami örömteljes, mutatja az is, hogy alig olvadt el még teljesen a hó, alig szabadultak fel a patakok jég-kéreg alól: elköltözött apró jószágaink sietnek fölkeresni az elhagyott otthonát, a lombosodni induló kedves berkeket.

Hogy mikor kell vándormadarainknak őszen utrakelni, tavasszal visszajönni, megmondja nekik a nap melege, a különféle rovarok jelentkezése, azok mennyisége, ize, mert hogy más rovarokat használnak élelmezésükül tavasszal

mást nyáron, mást őszen, az bizonyos. Nézzük csak meg a fecskéket: tavasszal, midőn megérkeznek, leginkább napnak fekvő házaik fölött repdesnek; később a hullámzó vetések s a virágzó rétek fölött szerzik be élelmüket; majd a szekérutak fölött hasítják ide-oda a levegőt; még később, midőn már a költésen túltek, a szedületes magasságot keresik fel; míg az elvándorlás körül, azok fölött fogdossák a legyeket.

Midőn fecskéink s többi vándormadaraink itt hagyják az édes otthonul szolgáló fészket, fölkeresnek bennünket a csizék, két-három százas, vagy még ennél is népesebb csapatokban; folyók, patakok mentén levő égerfák apró fekete tobozkáiban található olaj-tartalmu magvacsák szolgálnak az egész télen át élelmökül. Tavaszkor elköltözködnék, valószínűleg magasan éjszaka fekvő fenyvesekbe, mit onnan következtetek, hogy egyes csizékkel nyáron is találkozhatunk a szepesmegyei fenyvesekben.

A természet ébredése a lakhelyeink körül tartózkodó madárkák szerte-szét szólítja. A veréb fölkeresnek minden repedést a ház falában, templom- s toronyhasadékok, fa-odukat, esetleg jó karban lévő fecskéfészkeket, s készülnek a fészkek-rakáshoz; a sármány meszgyéken s erdőszéli esalitokban vesz lakást; a pacirta az út széléről a mezőkre vagy a szépen zöldülő vetések közé siet; napról-napra hangosabb lesz az

ÁLARCZOSBÁL UTÁN.

erdő, az ibolyás berek, rügyezésnek induló kert, mert madaraink ajka megnyílt s minden léptenyomon hallhatjuk szerelmi dalikat, megelégedve és boldogan kezdik meg fészkek építését.

Midőn korán reggel vagy szürkületkor halljuk a rigó eles füttyülését a fák legmagasabb fekvő ágain, a pacirta trillázását a magasan, a lombos mogyoróbokrok közt a sármány szomorú danáját, azt mind oly természetesnek találjuk, hogy a felett kissé gondolkodni csak kevés embernek jut eszébe. Megjött a tavasz, hát örülnek és énekelnek. Pedig nem úgy van, mert a madarak nem azért énekelnek, hogy megjött a ta-

vas, hanem azért, hogy a hímek megnyerjék a nőstények szerelmét, ennek következtében bátran mondhatjuk, hogy a hím éneke nem egyéb szerelmi udvarlásnál, mely később a boldog apai örömkömben nyilatkozik.

Hosszabb tanulmányozáson alapuló tapasztalatom szerint a hímek éneke legmelegebben nyilatkozik a nőstény szerelmének elnyerése és a fészkek-rakás idejében, a nőstényülése alatt hanyatlak; de a szerencsés kikelés alkalmával ismét felmelegszik, később pedig a kicsinyek fejlődésénél ismét aránylagosan folyton gyöngébb és gyöngébb lesz.

Ha június-július hónapokban magasan fekvő fenyvesekben hallunk rigó-füttyöket, biztosra vehetjük, hogy a hím rigó, noha minden reggel megújítja szerelmi dalát, agg legény maradt; sokszor még szeptem-

berben is hallhatjuk elhalni készülődő szomorú füttyeit.

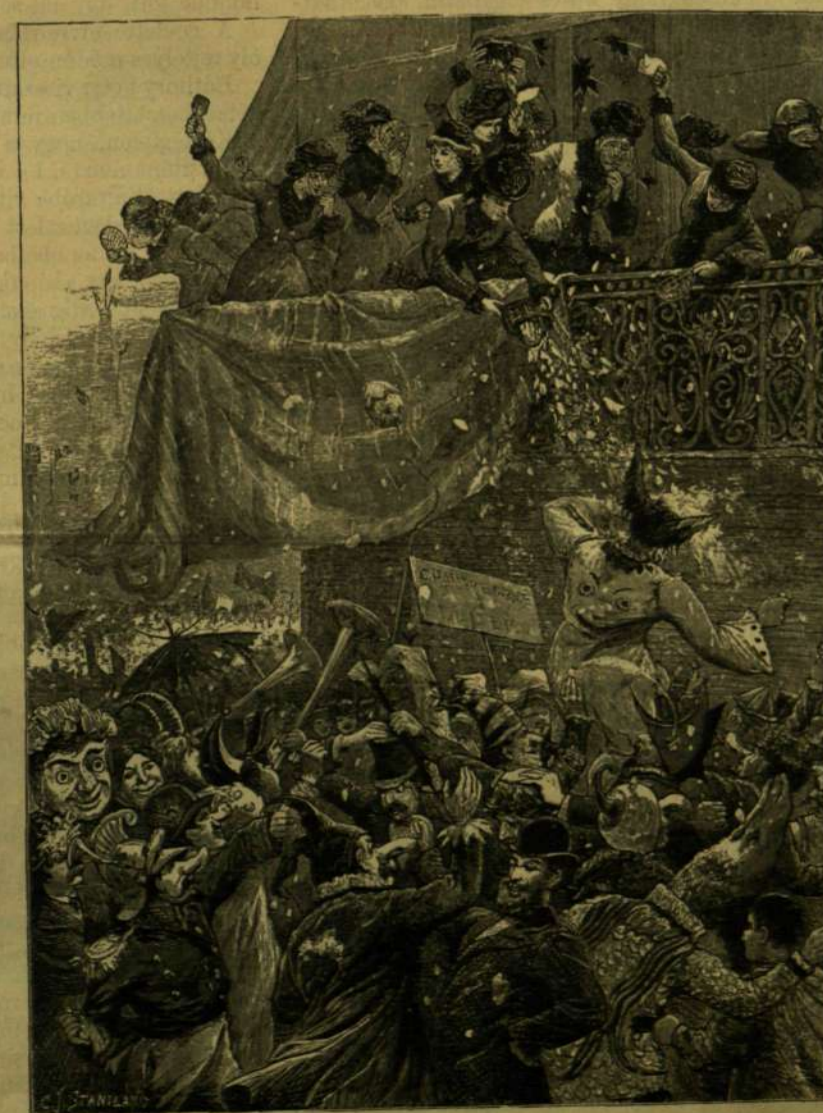
Sok madár-párt kísértem meleg érdeklődéssel kicsinyeik táplálásának ideje alatt, és azt tapasztaltam, hogy a nőstény sokkal nagyobb buzgalmat fejt ki az élelem hordása körül, mint a hím, vagy is más szóval: a hím énekelni tanít, a nőstény ellenben táplál.

II.

A hím és nőstények közti arányt tekintve, azt fogjuk tapasztalni, hogy az igen kedvezőtlen, a mennyiben a hímek száma nagyobb a nősté-

KÉSZÜLŐDÉS A GYERMEKBÁLRA.

HÚSHAGYÓ KEDDI MULATSÁG ANTWERPENBEN.

nyek számánál. Ez az aránytalanság már kikelés alkalmával mutatkozik, később a nőstények nagyobb halandósága még inkább neveli. Tény különben az is, hogy a ragadozó madarak leginkább a nőstények sorából szedik áldozataikat, s a hímeket csak akkor támadják meg, midőn a lesekedésre nem enged időt a háborgó üres gyomor. Ennek folytán a fiatal hímek, legyen bár a legdelézebb alakja, ismerje bár a széptevés minden titkát, mégis össze kell magát szedni, fáradhatatlanul az imádott kedvében járni, körülötte tartózkodni és hatlatni szerelmi ömlengéseit; mert ha könnyelmű és elbizakodott, arra a szomorú tapasztalatra fog ébredni, hogy szive választotta zokon vette a nagy szeleburdiságot és más komolyabb legénnyel lépett közelebbi ismeretségre.

A nőstények ismerik helyzetük kellemes oldalát, ezért oly válogatók; tény különben az is, hogy a hímek részéről nagy az önkinlát, e szerint a nőstények kedvökre válogathatnak az udvarlók közt. A férjválasztásnál azonban rendszeren kiváló súly van fektetve a hímek éveinek számára. Özveggy vagy aglegény mindig előnyben részesül; a tapasztalatlan, könnyűvérű fickók épen akkor kapnak kosarat, midőn nem is gondolják, s a közel képzelt céltől oly távol esnek, hogy az rájuk nézve az év egész folyamán megközelíthetetlen marad.

Megtörténik különben az is, ha az udvarlásban kifárad a legény, hogy erőszakhoz fordul, a mint ezt a verebek verekedésénél látjuk, melyet rendszeren a nőstények hajthatatlansága idéz elő. Az erőszakhoz való folyamodás nyilatkozik még a sármányról, barázdá-billegetőnél és a pacsírtánál. Valószínűleg azt tartják e boszankodó hímek is, az asszony csak verve jó. A sármány, barázdá-billegető s a pacsírták magok intézik el a felmerült nézet-eltérést; de nem úgy a verebek, mert itt a megsalott legény czinkos-társak után néz és nem szegyenli magát negyed-ötöd-magával támadni rá a nőstényre. Sok lúd dísznót győz, és nőstényünk, bár minden ügyességét összeszedi is, még sem verheti vissza megtámadót, sok tolla esik kacérokódásának áldozatává, teste pedig mindenütt kék lesz. A hím, bár szemlélője az egész háborúnak, még sem siet nőstényének védelmére, mert jól tudja, hogy ha közbe lép, ő is kikap, csak akkor keresi fel vizsgálásával, mikor már vége lett a nagy háborúnak.

A hímek erkölcs-javításra irányuló eljárásának különben hogy nincs fogantató, az láthatjuk a verekedések folytonos megújulásából.

A frigré lépés után első teendőjük a fészek-rakáshoz alkalmas hely keresése, mely nem oly könnyű, mint gondoljuk, a mennyiben sok minden eshetőséggel kell számolniuk. Legjobban meg kell óvni a kis otthont a szél és eső ellen, mert ha alkalmatlan helyen van rakva, nincs az ághoz, illetőleg fátörzshöz tartósan oda ragasztva, könnyen lefordítja a szél, megrogánja az eső, ennek okáért a rigó, a pinta, a szarka és a varju oly helyet választanak, a hol három ág képez egy biztos menedéket. Oly fát, melyben romboló munkát végeznek a czinczerek, soha sem választanak kis enekeseink, hogy azokon helyezték el fészkeiket.

A sármány erdei átmélyedések lejtős oldalain keres a fészek-rakáshoz alkalmas és óvott helyet; utak hiányában bokrok tövében, a hol a szél ereje alig érezhető, az esőcseppeket pedig felfogja a bokor sűrű lombzata. Hangya-zombékok közlésében, vagy oly berkekben, a hol hangyák vannak, sármány, vagy más földön költő madárkák fészkeit hiába keresnénk.

Öregb párok, ha szerencsésen kiteleltek s fölkeresték a visszatérés után rakladosó otthont, elsők lesznek a fészek-rakásban, mire a fiatalabb párok befejezték kis házuk építését, ezek már kicsinyeiket etetik, s azok május végén, illetőleg június hó első felében annyira kifejlődtek, hogy minden veszély nélkül szabad szárnyra ereszthetők.

Gyakran látunk apró kis madárkákat augusztusban is; ezek felől rendszeren az a vélemény, hogy másod költésük, de a mi én szerintem csak pusztá feltevés, mert bebizonyítva nincs. Elégségesnek tartom, ha egyszerűen a füstifecskek családú életre hivatkozom. Az öreg pár minden baj nélkül szerencsésen megérkezett, régi fészükön alig javítanak valamit, mert a tojásához akadályozná újat építeni, júniusban már legnagyobb részt befejezték a nevelést; és ámbár volna még idejük egy másodszeri költés-

hez, még sem teszik. Két hónap elégsége a kis család felnevelése és szabad szárnyra való bocsátására. Itt természetesen kivételt tesznek a galambok, vándor-madaraink azonban még akkor is, ha van kétszeri költésre elegendő idejük, csak egyszer költenek. Azok a kis madarak tehát, melyeket augusztusban látunk, későn egybekelt párok sarjadékai.

Nem tekintve a fészkek és verebek azon természetét, hogy szeretik, ha csak módjában van, fészkeiket kijavítani, többi madárkánkknak különben az a természete, hogy minden költéshez új fészket raknak, tehát két költéshez két fészket volna szükséges; már pedig, hogy a sármány vagy pinta, tengelicze vagy veresbegy kétszer raknának fészket, azt én soha sem tapasztalhattam. Mit bizonyít ez? Azt, hogy ezek a madaraink csak egyszer költenek. A kétszeri költés fájdalmai különben sem bírná el a nőstény gyöngye test szervezete. Virág is kevés van a természetben, mely kétszer virágzik. Ez a természet rendezje.

VIDONYI JÓZSEF.

SÁNDOR MÁTYÁS

VERNE GYULA REGÉNYE.

FRANCIÁBÓL FORDÍTOTTA HUSZÁR IMRE.

Egyedül jogositott magyar kiadás.

MÁSODIK RÉSZ.

Harmadszázadik folytatás.

VI. A cattarói öböl.

Június 7-én, reggel nyolcz órakor, Báthory Péter eltávozott hazulról, a nélkül, hogy anyjának szölt volna a szándékáról. Elhagyta Raguzát és oly gyors léptekkel ment Gravosa felé, hogy Pointe Pescade alig tarthatott volna vele lépést, ha kevésbé lett volna mozgékony. A kikötőhöz érve, megállt azon a helyen, a melynek átellenében a *Savaréna* horgonyozott, utolsó látogatása alkalmával.

A *Savaréna* nem volt többé a kikötőben. Péter a szemével kereste, hogy nem változott-e helyet... Nem láthat sehoh.

Egy hajóstól, a ki a rakparton sétált, megkérdezte, hova lett Antekirt orvos goeletteje.

Azt felelték neki, hogy a *Savaréna* a mult este fölszedte horgonyait és valamint nem tudták honnét jött, úgy azt se tudják, hogy hova ment. A goelette elvitorlázott! Antekirt orvos ép oly rejtélyes módon eltűnt, mint a hogy érkezett!

Báthory Péter visszaindult Raguzá felé, ezuttal kétségbeesettebben mint valaha.

Kétségtelen, hogy a fiatal ember nem késett volna utána utazni, ha véletlenül megtudja, hogy a goelette Kattaróba vitorlázott. De ez az utazás valóban fölösleges lett volna. A *Savaréna* nem vitorlázott be az öbölbe. Az orvos, Cap Matifou kíséretében, egy csónakon partra szállíttatá magát, a yacht pedig azonnal tovább indult, ismeretlen rendeltetési hely felé.

Európában, sőt talán az egész régi kontinensen nincs orographiai és hydrographiai tekintetben érdekesebb pont a Bocche di Cattaro név alatt ismeretes öbölnél.

Cattaro nem folyam, mint hinni lehetne, hanem város és egy püspökség székhelye. Az öböl pedig voltaképen egymásután következő és szűk csatornák által egybekötött hat öbölből áll, a melyekben hat óra alatt végig lehet menni. A kis terek e láncolatla a partvidék hegyei közt nyúlik el és az utolsó öbölcske, mely a Norri-hegy tövében fekszik, az osztrák-magyar monarchia határát jelöli. Ezen túl már az ottomán birodalom kezdődik.

Az orvos, gyors átkelése után, az öböl bejárásánál szállíttatá magát partra. Itt egy villamos motorral ellátott ladik várt rá, hogy a külső öbölbe szállítsa. Miután az Ostro-csücsöt megkerülte és városok és kápolnák kettős panorámája közt elhaladt Castel-Nuovo, Stoliva, Perasto, a híres bucsujáró hely és Risano előtt, a hol a dalmát öltözet már összevegyül a török és albán jelmezekkel, töröl-tóra az utolsó öbölbe jutott, melynek partján Cattaro emelkedik.

Az *Elektrik* a várostól néhány fonalnyira horgonyozott, ama sötét és sima vizeken, a melyeknek felszínét egyetlen hullámocská se barázdálta fel a szép június estén.

De az orvos nem ment az *Elektrikre*. Későbbi terveire való tekintetből kétségkívül nem akarta,

hogy tudja, hogy ez a járt utalajdona volt. Magában Cattaróban szállt partra, azzal a sándékkal, hogy Cap Matifou társaságában a város valamelyik vendéglőjébe fog szállni.

A csónak, a mely öket ide hozta, a sötétségben eltűnt, a kikötő jobb oldalán, egy kis beszögélyesben, a hol észrevétlenül maradt. Cattaróban az orvos oly ismeretlen volt, mintha a világ legfélreesőbb zugába menekült volna. A szláv eredeti bochesek, Dalmácia e gazdag kerületének lakosai, alig vették észre egy idegen jelenlétét maguk közt.

Az öböl oldaláról tekintve, azt hihetné az ember, hogy Cattaro belemélyed a Norri-hegy meredek lejtőibe. Legutolsó házai egy rakparton épültek, a melyet kétségkívül a tengertől hódítottak el, a kis töésszög behajlásán, a melynek csücske beszögélylik a hegységbe. E szép fákka beültetett, zöld háttérű tő végpontján vetnek horgonyt a Lloyd gőzösei és az Adria parti-kereskedését közvetítő hajók.

Az orvos azonnal lakás-keresésre indult. Cap Matifou követte a gazdáját és még csak azt se kérdezte, hogy hol szálltak partra. Mit bánta ő, akár Dalmáciában, akár Kínában vannak! Hű eb gyanánt járt az orvos nyomában. Csupán eszköz volt, engedelmes gép, hajtógép, forgatógép, fűrögép, melyet Antekirt előforduló alkalmakkal tetszése szerint mozgathatott.

A kikötőt elhagyván, átmentek Cattaro külső erődítményein és behatoltak a szűk és meredek utcákba, a melyekben négy-öt ezernyi lélekkel álló lakosság hemzseg. Épen e percében zárták be a Porta del Mare-t, a mely csak esti nyolcz óráig marad nyitva, a gőzösök megérkezési napjainak kivételével.

Az orvos csakhamar belátta, hogy a városban egyetlen szálloda se létezik. Keresnie kellett tehát valakit, a ki magánlakást adna bérebe — a mit egyebiránt cattarói háztulajdonosok szívesen tesznek, ha hasznát látják.

Találkozott ilyen házúr is és lakás is. Az orvos csakhamar elhelyezkedett egy eléggé tiszta utcában egy esinos ház földszinti lakosztályában, a mely eléggé tágas volt mindkettőjük számára. Mindenekelőtt megállapodtak abban, hogy Cap Matifout a házúr fogja élelmezni és jöllehet, hogy az utóbbi, tekintettel a kosztosa rengeteg alakjára, roppant árakat követelt, mégis megkötötték az üzletet közmegelegedésre.

Antekirt orvos fenntartotta magának a jogot, hogy a házon kívül étközhessek.

Az orvos másnap miután Cap Matifounak megengedte, hogy az idejét tetszése szerint használhassa, azzal kezdte sétátját, hogy elment a postára, a hol leveleknek és táviratoknak kellett rá várniuk az előre megállapított kezdetűk czime alatt. De a postán még semmit se talált. Ekkor kiment a városból, a melynek környékét meg akarta szemlélni. Csakhamar talált egy eléggé tisztességesnek látszó éttermet, a melyben rendszerint az osztrák tiszték és hivatalnokok számkivetésnek, sőt börtönnek tekintik.

Az orvos most már csak a cselekvés pillanatát várta. Terve a következő volt.

Elhatározta, hogy megszökteti Báthory Pétert. De ezt a szöktetést alig hajhatta volna végre a goelette-en, a gravosai kikötőből. A fiatal mérnököt jól ismerték Gravosában és miután a közfigyelem a *Savarénára* és tulajdonosára volt irányozva, a dolog, sikerülése esetén, nagy fel-tűnést keltett és csakhamar közhírré lett volna. Miután pedig a yacht csak vitorlás hajó volt, az üldözésére induló gőzösök könnyű szerrel utolérhették.

Ellenben Cattaróban az elszöktetés végtelenül kedvezőbb körülmények közt történhetett. Semmi se volt könnyebb mint odacsábítani Báthoryt. Kétség se lehetett a felől, hogy az orvos egyetlen sornyí hívására rögtön Cattaróba sietne. Itt ép oly ismeretlen volt mint maga az orvos, s mi-helyt a hajóra lépett, az *Elektrik* azonnal utnak indulna. Báthory Péter ekkor megtudná Torontál Simon multjából mindazt, a mit még eddig nem tudott és az atyja emléke kitörőlné a szívéből Száva képét.

Ebből állt az igen egyszerű kivitelű terv. Még két vagy három nap — ennyi határidőt szabott az orvos — és a dolog végre lesz hajtvá: Péter örökre el lesz szakítva Torontál Szávától.

Másnap, június 9-én levél érkezett Pointe Pescadétól, a ki azt jelentette, hogy épen semmi újság sincs a Stradone környékén. Báthory Pétert pedig Pointe Pescade nem látta azóta, hogy a

gravosai kikötőbe ment, tizenkét órával a goelette elindulása után.

Azokban Péter nem távozhatott el Raguzából, hanem minden bizonynyal bezárkózott az anyja házában. Pointe Pescade ezt sejtette — és nem csalódott — hogy a *Savaréna* eltávozása okozta e változást a fiatal ember szokásaiban, annyival inkább, mert gravosai kirándulása után kétségbe eseten tért haza.

Az orvos elhatározta, hogy mindjárt másnap ir Báthory Péternek és felkéri, hogy azonnal keresse fel őt Cattaróban.

Egy nagyon véletlen esemény megmástitotta ezt a tervet és lehetővé tette a véletlen közbejöttét, ugyanazon cél elérésére.

Az orvos este nyolcz óra tájban a rakparton sétált, midőn a *Sazoniu* című postagözös megérkezését jelezte.

A *Sazonia* Brindisiből érkezett, a hol kikötött volt és utasokat vett fel. Rendeltetési helye Trieszt volt, Cattaro, Raguzá, Zara és az adriai tenger osztrák partjai egyéb kikötőinek érintésével.

Az orvos azon röpillő hidon állt, a melyen keresztül az utasok be és ki szoktak szállni és szemel szinte mozdulatlanokká meredtek, mikor a lenyugvó nap utolsó sugarainak világánál megpillantott egy utazót, a kinek podgyaszát épen kihordták a partra.

Ez a körülbelül negyven éves, hetyke, sőt arczátlan modorú ember nagyon fenhangon osztogatta a parancsokat. Egyike volt azoknak az egyéneknek, a kik még akkor is neveltenek, mikor udvariások.

— Ó! itt!... Cattaróban!

Ezek a szók lebbentek volna el az orvos ajkairól, ha nagy erőszakkal vissza nem fojtja a harag ama fellobbanásával együtt, a mely a szemében megvillant.

Az utas Sárkány volt. Tizenöt év mult el azóta, hogy mint számvizsgáló működött Zathmar László gróf házában. Öltözete nem vallott többé arra a kalandorra, a kit elbeszélésünk elején Trieszt utcáin láttunk kóborolni. A legújabb divat szerint készült porköpenye alatt elegáns utruhát viselt és rézzel erősen kivert málhái arra mutattak, hogy az egykori tripoliszi ügynök megszokta a kényelmet.

Különben Sárkány tizenöt év óta vig és fényűző életet folytatott abból az óriási osztályrészből, a melyet Sándor gróf elkobzott vagyonából kapott. Mennyi maradt még neki belőle? Legjobb barátai se tudták volna megmondani. Annyi bizonyos, hogy arczán a gondok, sőt nyugtalanság jelei látszottak, a melyeknek okát azonban nehéz lett volna felfedezni a zárkózott természet mélyén.

— Honnét jön?... Hova megy? — tűnődött magában az orvos, a ki nem téveszté őt szem elől.

Könnyű volt meg tudni, honnét jött Sárkány, csak a *Sazonia* ellenőrt kellett megkérdezni. Az orvos nem is mulasztotta el ezt megtenni és azt kapta válaszul, hogy az az utas Brindisiben szállt a hajóra. De a felől nem nyerhetett felvilágosítást, hogy felső vagy alsó Olaszországból jött-e. Valóságban Syracusából jött. Mihelyt a marokkói nő táviratát megkapta, azonnal elhagyta Szeiziliát és utnak indult Cattaróba.

Cattaróban az orvos, a kinek missziója Raguzában befejezetnek látszott.

A marokkói nő is ott állt a rakparton és várta a postagözös megérkezését. Az orvos észrevette, látta a mint Sárkány odament hozzá, sőt hallotta, a mint a nő következő szökat mondta neki arab nyelven:

— Ideje volt!

Sárkány csak egy fejbólintással felelt. Aztán, minekutána felügyelt, hogy a málhái a vámvivatálnál letéthe helyeztessenek, elindult a marokkói nővel jobbra, megkerülendők a város bástyáit, a nélkül, hogy átmennének a Porte del Marén.

Az orvos egy pillanatig ingadozott. Nem fog-e Sárkány megmenekülni előle? Ne kövesse-e őt? A mint megfordult, megpillantá Cap Matifout, a ki bámész letére, nézte a *Sazonia* utasainak ki- és beszállását. Intett neki, a Herkules azonban odasietett.

— Cap Matifou, — mondá az orvos, az eltávzó Sárkányra mutatva: — látod azt az embert?

— Látom.

— Megteszed-e, ha azt mondom, hogy kerítsd kézre?

— Meg.

— És ha ellentállna, megakadályoznád az elszökésben?

— Meg.

— De ne feledd, hogy élve kell elfognod!

— Jól van.

— Cap Matifou nem szerette a frázisokat, de meg volt az az érdeme, hogy annál világosabban beszélt. Az orvos számolhatott rá. Meg fogja tenni, a mit neki parancsoltak.

A mi a marokkói nőm illeti, azt elég lesz megkötözni, a száját betömni s öt valamelyik szögletbe dobni. Mielőtt segélyért kiálthatna, Sárkány már az *Elektriken* lesz.

A sötétség, noha még nem volt teljes, elősegíthette a terv végrehajtását. Sárkány és az idegen nő eközben folytatták utjokat a bástyák mellett, a nélkül, hogy észrevették volna, hogy valaki szemmel tartja és kíséri őket. Még nem beszéltek egymással. Kétségkívül csak valamely biztos és magános menhelyen akartak beszélgetni. Így érkeztek el a Déli Kapu közelébe, mely Cattaróból az osztrák határszél felé vezető utra nyílik.

Egy jelentékeny áruhely van itt, melyet a montenegróiak jól ismernek. Itt szoktak üzleteket kötni, mert a városba csak apró csoportokban bocsátják be őket, miután a fegyvereiket elszedték tőlük. E hegyi lakók minden kedden, esőtörtökön és vasárnap eljönnek, öt-hat órány távolságra Nyegaból vagy Cetinyéből, tojással, burgonyával, baromfival, sőt tűzfűfával is, a mely itt nagyon kelendő árucikk.

Epen keddi nap volt, néhány csoport, a mely nagyon későn készült el üzleteivel, a bazárban maradt, hogy ott töltse az éjszakát. Mintegy harminczan lehetnek e montenegróiak, a kik itt jártak, keltak, beszélgettek, vitakoztak, ezivakodtak; némelyek már elterültek a földön és aludni készültek, mások pedig alban módra egy juhot sütöttek szentűznél, fanyáron.

Ide menekült Sárkány a kísérőjével, mint ismerős helyre. Itt csakugyan kedvére beszélgethetek, sőt az éjszakát is itt töltetik, a helyett, hogy találmora elinduljanak szállást keresni. Különben a marokkói nő nem is nézett más lakás után, mióta Cattaróba érkezett.

Az orvos és Cap Matifou egymás után léptek be a sötét bazárba. A háttérben még egy pár tűz pattogott láng nélkül, következésképp világosság nélkül. Mindamellett ily körülmények közt Sárkány elrablása nehézzé válhatott, ha csak reggel előtt el nem hagyja a bazárt. Az orvosnak tehát oka volt sajnálni, hogy nem hajtotta végre a szándékát a Porta del Mare és a Déli Kapu közt. De most már késő volt, s nem maradt más hátra, mint várni a legelső alkalmat.

A csónak mindenestre a sziklák mögött kézszen állt, alig kétszáz lépésnyire a bazártól, és nem messze, két fonalnyira, homályosan látni lehetett az Elek rik sötét tömegét, melynek horgonyozó helyét a hajó orrán felvont kis lámpa jelezte.

Sárkány és a marokkói nő egy nagyon sötét szögletben helyezkedett el, a hol már egy csoport montenegrói aludt. Teljes biztonságban beszélgethettek volna ügyeikről, ha az orvosnak, a ki utazó köpenyében volt burkolva, nem sikerült volna a csoport közé vegyülni, melynek figyelmét nem költé fel. Cap Matifou tőle telhetőleg elbújt, de kezűgyben maradt, hogy készen álljon a legelső intére.

Sárkány és az idegen nő arab nyelven beszélgetett egymással s már ennél fogva is biztosítva hihették magukat az ellen, hogy szavaikat e helyen valaki megérthesse. Csalódtak, mert az orvos jelen volt. A kelet és Afrika valamennyi táj-szólamait ismerné, egyetlen szó se veszett rá nézve kárba e társalgásból.

— Megkaptad a táviratotam Syracusában?

— Kérde a marokkói nő.

— Meg, Namir, — felelé Sárkány, — és másnap utra keltem Zironel együtt.

— Hol van Zironé?

— Catanea környékén, a hol új csapatját szervezi.

— Holnap Raguzában kell lenned, Sárkány és rögtön beszélmed kell Torontál Simonnal.

— Ott leszek és beszélek veled. E szerint nem tévedtél, Namir, ideje volt, hogy megérkezzen?

— Igen! a bankár leánya...

— A bankár leánya! ismétlé Sárkány oly sajtárszerű hangon, hogy az orvos önkénytelenül megrezent.

— Igen... a leánya! — viszonzá Namir.

— Hogyan! — mondá Sárkány gúnyosan, —

megszólalni engedi a szívét, az én beleegyezésem nélkül?

— Ez a hír meglepett, ugy-e bár, Sárkány! Pedig szóról szóra igaz. De még nagyobb lesz a meglepetésem, ha megmondod hogy ki az, a ki Torontál Szávát nőül akarja venni.

— Kétségkívül valamely tönkrejutott nemes, a ki az atyja milliói segélyével akar megint felvergni!

— Valóban, — viszonzá Namir, — egy előkelő származású, de vagyonatlan ifjú...

— És mi a neve ennek az arczátlan fickónak?

— Báthory Péter.

— Báthory Péter! — kiáltá Sárkány. — Báthory Péter akarja nőül venni Torontál Simon leányát!

— Türtöztesd magadat, Sárkány! — folytató Namir, a társát csillapítva. — Most már nem titok előtéd, hogy Báthory István fia és Torontál Simon leánya szeretik egymást. De Torontál Simonnak talán még nincs róla tudomása?

— Ó... ő ne tudná?... — kérde Sárkány.

— Nem tudja... s ezenfelül bele sem egyeznék soha...

— Nem tudom én! — viszonzá Sárkány. — Torontál Simon mindenre képes, még arra is, hogy a beleegyezést adja ehhez a házassághoz. Ha mindjárt csak a lelkiismerete megnyugtatása miatt is, ha ugyan tizenöt év óta új lelkiismeret kerített magának valahol... Szerencsére, itt vagyok, hogy összeharjazom a játékokat és holnap Raguzában leszek!

— Jól van! — mondá Namir, a ki bizonyos befolyást látszott gyakorolni Sárkányra.

— Torontál Simon leánya kivülem senkié se lesz, érte-d-e Namir, s ezzel a házassággal fogom rendezni vagyoni körülményeim!

Az orvos meghallott mindent, a mit meghalania hasznos volt. Most már keveset törődött azzal, a mit az idegen nő és Sárkány egymásnak mondhattak.

Egy nyomorult, a ki egy másik nyomorult leányát nejeül követeli és joga van követelését érvényesíteni: itt nyilván az isten avatkozott az emberi igazságszolgáltatás munkájába. Ezentul nem volt mitől félnie Báthory Péter miatt, a ki ez a vetélytárs a fog távolítani az utjából, következésképp szükségleten őt Cattaróba idéznie és főleg szükségtelen kére keríteni ezt az embert, a ki azt a szerencsét követeli magának, hogy Torontál Simon vejevé lehessen.

— Hadd házasodjanak össze ezek a gazemberek és hadd képezzenek egyetlen családot, — mondá az orvos. — Aztán... majd meglátjuk!

Ezzel eltávozott, miután Cap Matifounak intett, hogy őt kövesse.

Cap Matifou, a ki nem kérdezte volt, hogy miért akarja Antekirt orvos elrabolni a *Sazonia* utasát, ép oly kevéssé kérdezte, hogy miért mondott le a tervéről.

Másnap, június 10-én, este felkilencz óra tájban, Raguzában kinyitltek a Stradonen levő palota nagy szalonjának ajtai és egy inas fenhangon jelenté:

— Sárkány úr!

(Folyt. köv.)

EGYVELEG.

* Liszt- és kenyér-készítéshez már régóta használják a különböző gumókat és diókat Észak-Amerika déli államaiban a földi mogyoró egy nemét (Archis hypogaea) óriási mennyiségben tenyésztik e célra és a sátemények állítólag nagyon izletesek. E gumókból évenként már mintegy 10 millió forint értékű jön forgalomba és maga Virginia állam körülbelül 2 millió bushelnyit termel, egy bushel 2 forint értékű. A gesztenye és rizsliszt régóta ismeretes. A thrakok hajdan a Magyarország némely vidékein divatos sulyomtot használtak fel e célra. Szíriában a szártott eperből készítették lisztet, de azt tartották, hogy annak haja, ki ebből sokat eszik kihull. Keményítőtartalmu gumókból készített lisztet mákot és sáfrányt kevertek. A régi egyiptomiak magvakat és lisztet csaknem egyenlő arányban összekeverve készítették a kenyeret. Svédországban, Izlandban és a tatárföldön szártott és megőrölt halból is készült kenyér, Izlandban sajátságos mohot használtak e célra, sőt növény-magvakat is szükségese esetén. Lausitzban a salétromos talajról nyert fehér földet a napon megszártják, megőrlik s egy kis gubaliszttal keverve kenyeret készítenek belőle, mely könnyen emészthető. Indiában éhség alkalmával fehér kövekből készítették lisztet, más országokban fakéregből és fergőcsből. Nyugat-India s Dél-Amerika egyes vidékein a keményítőtartalmu gyökerek közül sok szolgált kenyér-

ret. India alsóbb néposztályai főképp kölest, s az ehhez hasonló sorgho és durra magvakat eszik kenyér és rizs helyett. Európában burgonya, borsó, bab, lencse részint lisztnak használtatik, részint a buzalíst hamisítására szolgál.

* Japán bált ren tezek most e télen Chicagóban. Minden vendég teljesen japáni öltözetben jelent meg és a termek a gazdag japániak szobái szerint

keresztül czérna vonatik. E szerszám segítségével a hangokat 40—50 láb távolságra elég kényelmesen és érthetőleg meg lehet hallani.

* A restség következménye. Egy híres orvos állítása szerint a különböző idegbajok s dyspeptikus betegségek oka hatszor anyai esetben a restség, mint a megfeszített munka.

* Az adókat Mexikóban jelenleg is öt napra

lesznek s azonkívül számos olcsó lakás. Mindkét nemű fiatalság tanulhat itt, a felsőbb tanfolyamokban tandíjat nem kell fizetni, az alsóbbakban mérsékelt összeget.

* Tizenhét napig volt feledékenységből szobába zárva egy kereskedő kis pinokutyája. Egészen csontvázá lett, de elég élénk maradt s ösztönyszerűleg kezdetben egész 8 napig nagyon keveset evett

AZ ELEKTRIK A VÁROS KÖZELÉBEN HORGONYZOTT.

ALBÁN MÓDRA JUHOT SÜTÖTTEK.

SÁRKÁNY A MAROKKÓI NÖVEL.

CATTARO.

SÁNDOR MÁTYÁS.

voltak elrendezve bambusz-szekrényekkel, tetőről lefüggő lámpásokkal, keleti ritkaságokkal; az ajtók helyét nehéz függönyök pótolták. A fő bálteremben két óriási japán virágfa volt, melynek virágait osztották szét a vendégek között kotillion-jelvény helyett.

* Telefon-forma készüléket a kínaiak már igen régi idő óta használnak, különösen Kiang és Kiangsu tartományokban. 1 1/2—2 hüvelyk átmérőjű bambusz-csővek ezek, melyeknek egyik oldalát vékony vaslemez zárja el. E lemez közepén van egy lyuk és azon

láncra kötik s bezárják. Ha nem tud fizetni, néhány krajczár bérért kénytelen állami ezüstbányákban mindaddig dolgozni, míg adósságát teljesen törlesztette.

* Husz millió dollárt ajánlott fel Stanford szenátor, Kalifornia egyik leggazdagabb polgára, hogy a Mentoparkban egyetemet állítsanak. Ez a legnagyobb összeg, melyet eddig közoktatási czélokra egyszerre ajándékoztak. Az egyetem mellett földmívelési iskola, gépműhely, muzeum, képtár s különféle tantermek

a nyújtott táplálékból s csak ezután tért teljesen magához. Nevezetes, hogy e 17 nap alatt a kis sárgáspiros szini kutyának feje teljesen megöszült.

* Az apró hirdetések közt egy bécsi lapban a többiek közt a következő felhívás is olvasható: „Egy szolid házaspár, kik közül a férfi nem tánczos, ohaj-tana megismerkedni egy ép oly szolid más házaspárral, kik közül a feleség nem tánczos, hogy a bálókba együtt járhasanak el.”

A CORVIN MÁTYÁS-FÉLE CASULA.

Koronázási új klenodium.

Hazánk koronázási klenodiumai igen becses műdarabokkal szaporodtak. Ő felsége a király megvásárolta a fojniczai zárdában (Boszniában) őrizett Corvin Mátyás-féle miseruhát s egyúttal elrendelte, miszerint e casulát használják a magyar királyok koronáztatása alkalmával s őrizését a budavárlaki plébános gondjaira bízta.

Epen tíz éve, hogy az árvizkárosultak javára 1876-ban gr. Károlyi Alajos palotája termeiben hazai mű- és történeti emlékek kiállítása nyílt meg. A műszerető látogatók emlékében még elég élénken él a kép, melyet egyházi és világi főuraink mesés értékű kincsei, székesegyházaink és templomaink arany-ezüst szerelvényei, történeti nevezetességű családaink ékszerei, drága öltöneyei, fegyverei és dísz-butorai alkottak.

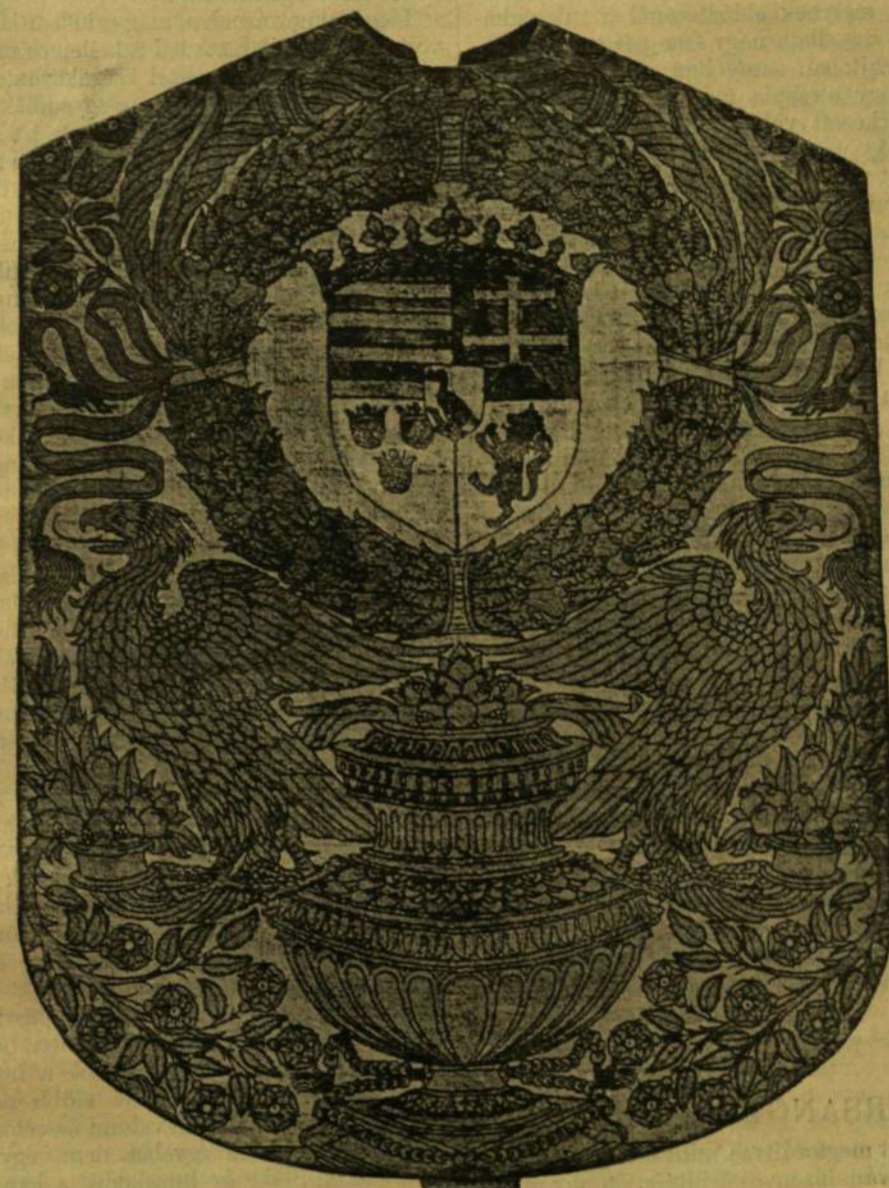
Megkésve, a kiállítás tartamának vége felé érkezett meg a magyar történelmi öltözetdarabok egyik legbecsesebb példánya, mely nagy feltűnést keltett. Híre, hogy Corvin Mátyás korából létezőnek egy a nagy király czimerével ékített díszes casula Boszniában, megelőzte ugyan a fojniczai sz.-ferenczrendi zárda becses öltönyt fővárosunkban, a mennyiben Kállay Béni volt szerb főkonzultól évekké ezelőtt érkezett tudósítás a magyar történelmi társulathoz, hol eleinte csakugyan körtévedve fogadták a hírt. Hogy miért? igen egyszerű a felelet. A nemzeti kegyelet és kritikát ritkán ismerő hagyomány a történet ki-magasló alakjainak nevéhez szokta fűzni a múltból reánk maradt emlékeket. Hány templomot említi a nép vidékenkint, melyekhez sz. István király nevét köti, holott a szóban levő épületek századokkal később, jobbára a csúcsíves műizlés stílyjében emeltettek. A szakférjak sok családás árán tanulva, nem igen szoktak lelkesedni oly hírekre, melyek nagy királyainktól származó műdarabokról értesítenek.

Ez esetben örvendetes módon csalódtunk. A kételkedve vett hír nemcsak hogy alaposnak bizonyult, de minden várakozást felülmulva, a műtárgy szépsége és érdekes volta bámulatba ejtette a szakférjakat.

Ipolvi Arnold beszteczebányai püspök volt az első, a ki a „Századok” juniusi füzetében közzétett terjedelmes tanulmányában sietett a többi műkincs között ismertetni a szövő-ipar eme kiváló termékét. Álljanak itt az ő leírásából idézve a következő szavak: „Hogy most a szerzetesek a konzul közbenjárására ide küldötték, nemcsak minden kételyünk megszűnt, de mondhatjuk: soha sem hittük volna, hogy az eddig látott e nemű tárgyak után még ily öltöny létezik, mely Mátyás király hasonló alkotásait és műizlését oly híven, jellemzőn s fényesen legyen képes szemünk elébe varázsolni. Akár csak udvara legszebb királyi diszöltönyt és nem csupán egyházi ruhát látnánk magunk előtt. — A nehéz aranybrokát-szővet azon kor legszebb renaissance izlésű mintázatai egyikét állítja elő. Az aranyszöves sötét zöld rajzvonalakkal képezett mintázatban egy nagy renaissance vázát állít elő, két griff-alakú stylizált madárral oldalán, gyönyörű virág- s gyümölcsfüzérékkel, ghirlandokkal; míg a casula középpontján fent a háton, a magyar birodalom nagy koronás czimere áll élénk vörös, fehér, zöld, stb. színekben szöve, Magyarország s tartományai czimerét, a négyzett pajzsban mutatva, melynek középső szivpajzsán a Hunyadi-ház hollója látható, mely itt rendes fekete színe helyett sötétzöldes s arannyal van szöve. A czimer körül még egy nagyszerű koszoru van képezve ezüst kötésekkel. Míg a casula másik oldalán a hasonló renaissance ékítmények közt oly cherub-vagy angyalfők láthatók, mint rendszeren a XVI. századi czimerpajzsokon, alúl vagy felül vérttartó consolek, polczok stb. minőségében, alakítottak szöve.”

Ipolvi imént idézett leírását két képünk elég érthetővé teszi. Az első ábra a casula hátlapját tünteti élénk, míg a következő rajz a miseruha sokkal rövidebb és keskenyre nyírt előrészt ábrázolja Klósz György fényképi felvétele után, mely az említett 1876. évi műipari és történelmi kiállítás alkalmából készült.

A miseruha hátsó fele mintegy 1-30 méter hosszú és 1-03 méter széles. Csak a vállakon és előrészen vehető észre a felfoszott aranyszálakból, hogy a XV. század második felétől, vagy végétől kezdve, a mikor készült, sokat viselték. Első pillanatra feltűnik a szakember előtt, hogy a szövét eredetileg nem templomi öltözet anya-

A CORVIN MÁTYÁS-FÉLE CASULA HÁTSÓ RÉSZÉ.

A CORVIN MÁTYÁS-FÉLE CASULA ELŐRSZÉ.

gául volt szánya. Behatóbb kutatás körébe tartozik a szövet eredeti rendeltetésének kérdésével foglalkozni, melynek eldöntésénél a miseruhának beható vizsgálata nagy szerepet fog játszani.

Azon, a sajtóban ismételt előfordult hírrel szemben, hogy e casula már a fővárosba Bécsből le is érkezett volna, sietünk megjegyezni, hogy ez még nem történt meg s valószínűleg csak pár hét múlva fog megtörténni.

Jelen soraink czéja csupán a képek rövid kommentálása, hogy e lapok t. olvasóinak első sorban kedveskedjen a Corvin Mátyas-féle — mostani koronázási — miseruha jellemzésével.

Együttal megjegyezzük, hogy a nagy közönségnek alkalma fog nyílni e beceses műtárgyat közzemlére kitéve láthatni. Nevezetesen a nemzeti muzeum igazgatósága a miniszterelnökséghez intézett feliratában e nagyrészt történeti műtárgyak néhány hétére való átengedését kérte, hogy mielőtt őrzése helyére jut, a muzeum régiségtárában kiállítható legyen.

Végül fölemlíteni tartozunk, hogy a casula megszerzésének koronázási célra való használatának eszméje legelőször *Ipolvi Arnold* lelkében merült föl. Ime itt idézzük szavait: «De nem is képzeltelhettem ennél minden tekintetben megfelelőbb magyar koronázási díszcsalut sem, s nincs az a megadható ár, melyen azt koronázási klenodiumaink közé ne kellene megszerezni!»

A kiváló műőr ezen ohaja most, tíz év múlva beteljesedett. Ő felsége a király ritka liberalitásának és nagy nevű elődei emlékéhez való nemcsak ragaszkodásának köszönhetjük, hogy a Corvin Mátyas-féle miseruha, a kora-renaissance textilművészet e valóságos remekműve, hazánk számára megmentetett. Adja Isten, hogy a fenkőlt lelkületű fejedelem utódainak koronázásakor sok évszázadon keresztül használtassék!

Dr. CZOBOR BÉLA.

FARSANGI KÉPEK.

A régi télt megfordítva: mint a hogy minden rendszerben van bizonyos örültség, ép úgy minden örültségben is van bizonyos rendszer, de az örültségek minden rendszerének betetőzése a farsang és ennek koronája, a húshagyó. Ma már azonban az emberek sem hajlandók annyira, mint régen, egy adagban venni ki boldogságuk részét az évből és előnyösebbnek tartják magokra nézve, ha apróbb, de sürőbb részletekre osztják fel a tréfa-istennek szánt évi illetményüket. A régi jó farsangoknak, melynyről csikósbőr-kulacsos poétáink emlékeznek a «Dámák diadalában», se híre, se pora. Sőt még az Offenbach-i operett jámbor párisi rézöntőjének kupléja sem zsong többé fülnkbe, a mint a pirosra sült puha fánkot palyatfehér kőtenyű szakácsok annyi műteremtellel forgatták a jobb napokban, mondván:

Irulj-pirulj, irulj-pirulj,
Süj meg szép sárgán,
Csak arra vigyázz,
Hogy zsírba ne fúlj.

Vannak, szó sincs róla, ma is vannak feles számmal bálok, melyekben egy talpalatnyi téren mozogni nagy dolgot ad az embernek, vannak álarozos és kórmentes, süstörög még a zsírban a vajjal locsolt porhanyós kürtös kalács és a forró fánk, húshagyói tréfák és inkognito mondott gorombaságok is meg-megakadnak olykor a sajtó szűrő-sztatján, de tudja isten, valami ossiáni kód borong ma mindezeneken, a kornak nincs többé az a duhaj kedve, mint hajdan s főképp az álarozos pajkos Momus-istene ráncsolja össze savanykásra szája szögleteit. «Uram, ön untat!» hangzott a mult heti operabálban egy elegáns kis lunette mögöl valami tolakodó kíváncsihoz. «Nos aztán? Völ rá a felelet. Hát nem vagyunk-e álarozos bálban?»

Az álarozos bálok dícsőségének tetőpontja voltaképp a második császárság korára esik, a mikor Páris az arany és a milliós láza tartotta igazlombban, s ez a láz ráragadt Európa más nagyvárosaira is. A bals *masqués et parés-k*, a Lepelletier-utcai operabálok, s a bouef gras zajos vigasága a maga boulevardi álarozosával, valóban megérték ekkoriban egy kis kirándulást a világ fővárosába. Sőt még a bójt is az érzékiségében tulesapongó kaczer Párisnak csak egygyel több alkalma volt a bálok és vigaságok utrakezésére. Ma már mindez másképp van, a hizott ökor bizonyos tekintetben legendái állattá lett, vége szakadt a félejekén át tartó utcai koválygásoknak,

s bizony az utcai álarozosok számát is könnyű volna ma megszámitani.

Idégeneknek azonban még ez időben is egy neme volt a párisi álarozos bál a kellemes unatkozásoknak. Egy ideig élvezettel szórakozhattak a jellemzők különfélegén, de az egyedüllet, az unalom érzete hamar lelkebe fészelt, ha csak egy-egy dévajdabarad vagy bohémien meg nem könyörült rajta, fülebe zugván valami titokteljes mondatot, melynek értelmén aztán félészaka törbette fejét, hogy a másik felét meg «bajos ismeretlen»-ének kutatásában töltse. Mikor aztán a kiürült teremben csak itt-ott lézengett még néhány lealázott bál vendég, a fölvert por köde szűrkenült meg a gázlámpák csillárain s rohant mindenki a ruhatarba, ilyenkor néha nem valami kellemes körülmények közt történt a bál elhagyása, főleg ha nedves idő volt, s kocsi nem levén kapható, a fáradt bálközök nagy része álarozos jelmezében, gyalog volt kénytelen hazavonulni.

Különösen a húshagyó s általában a hamvazó szerdát megelőző három nap szokott hagyományos szaka lenni a féktelen dévajkódásnak. Álarozos-menetek a legképtelenebb kosztümökben és maszkokban, hamis orral, óriási fejekkel, ördögnek és bolondnak öltözve, s elváltoztatott hangon beszélve, egy mozgósított bolondok házának látványát nyújtják. A boldogság védő palástja alatt ilyenkor sok szabad, a mi más körülmények közt nem volna helyén, mert az álaroz ép oly szent és sérthetetlen öltönydarab, mint a törökjasmak. Sok maró igazság, velőgható élcs ropúl el ilyenkor, sőt egy-egy marok *confetti* is, mint például Antwerpenben szokás, hol a húshagyóban egész *confetti*-zápot rögtönöznek álarozos nők a balkonok tetejéről az elvonuló álarozos-menet nyakába.

Egészségére válják némely kis provinciális városnak, mert jó gyomrukat tanusítja, hogy még nem romlott el egészen guszpusok a húshagyói körmenetekhez. Már hetekkel előbb nem egy suhancz kerit valahonnan valami összetört, roncsolt lárvát, vagy ha egyebet nem, egy hamis orrot, s azzal játszt és huzakodik a kapuközökben. Mikor aztán a húshagyó felvirrad, s már a jó korai örökben megkezdődik a háznál a sütes-főzés, kivált ha szép télutói verőfény is kedvez az időnek, óriási áradatban csalja ki a hőmpolygónépet az utcára az ebédutáni kömmeció s a látványosság izgató vágya. Ott állnak, toporzékolnak, élcelődnek és lökdösődnek órák hosszat a redout előtt, melynek falai közt azalatt jó tenyeres-talpas külvárosi legények s inasnép vetkőzik s ölti magára a kibérelt jelmezeket, hegyibe az ingó-bingó pulykafevel, csikóskalappal, turbánnal, melyek tarka látványosságban vegyülnék a a lobogós gatyák és ingujjak, óriás pupok, potrohok, gargantuai fejek és gólyalábak közt, míg egy-egy kibukkanó fej az ablakon hangos hurrák és hólabdacok üdvözölnek.

Majd felszedelőzködnek a készen váró ökor-szekerekre, s egy-egy cigánybandát fogva közre, megindulnak vidám hegedű- és klarinetszó mellett, hangos ostopattogatások közt, melyekkel a lovaslegények fizik magok előtt a népet, míg a gyalogszerrel levő kvártélycsináló, az ördög, hosszú kilógó nyelvvel, takaros kis szarvaival, a legnépszerűbbik minden jelmezes alak közt, nem épen kiméli a rendcsináló husángot, sem a kértelenül osztogatott barackokat az eléfuralgó fejekre. Így haladnak végig a városban riadó kiáltások, fel-felhangzó zene, kacaj, gúny, szitok, sírás hangjai mellett, fekete sárra kavarva az olvadó februári havat, melyből mindenkinek jut a közönségből nemcsak eszmájára, hanem arcára is. Feltáruznak az ablakok a hársorokon s a tömötten összedugott fejek, mint a hogy a veményes kofa köti csokorba össze az izletes piros és fehér korai retket, — minden képzeltető színben és frizurában tarkázza szorongának a a függönyök mögött.

A húshagyó egyszerűsége a gyermekbáloknak is kedves és boldogan őrzött napja emlékezetünkben. Mennyi édes emlék ragad vissza az első bál izzalmái közé, melyet papirszalagok csavart fúrtjeink oly komoly előkészületekkel vezettek be. Kiválsalva, rendesen összehajtogatva fekiadt már az ágyon a bál ruha, de még mennyi komoly és ünneplés metaformozis, melyen át kellett menni, míg a hernyóból pille lett, mely zománccos szárnyait pompázva ragyogtathatta a frissiben beeresztett terem padozatának tüköre. Még az utolsó percekben is, mikor már künn a bérkocsi indulásra készen várakozott,

komoly és ünneplés aggyalival jött el a derek táncmester, hogy a kórnyagynak, vagy «lance»-nak valamelyik kétes figuráját elpróbáltassa. Hej de sokszor kellett újra fel-s lehozni a gyöngye narancs-szesszel szagosított kényelmetlen fehér keztüüt is, hogy bele ne dagadjon a szokatlan kéz, míg az ajúlásig szorító cipő kaparára ütette ágút. A mama titkon egy forintot csusztat sebünkbe; ez habfánkra való; valaki erősen bibelődik nyakkendőnk megkötésével — nem tudjuk ki — figyelmünkét egészen az újonatuj kabát veszi igénybe, a szemközti tükörből, melynek szabása határozottan nem tetszik: «Ah! ez az Olóssy szabó, ez egy valódi fuser.» S már-már pityergésre áll az idő-mutatónk, ha idejekorán belénk nem sorítja a rivást a megszegényítő szó: «Ördögadta! Hát ilyen legények vagyunk! Hamar Tinka, Minka, Ruska, Tercsike, nezzétek ezt a gavallért!» S azok a rossz leányok bizony majdnem szegyényt tettek férfiaságunk ébredező önézetén.

De megkezdődött a bál. Összegomolyodó, zavartan ugrándozó, megsejtendő sorok, a szűllők boldog mosolya pamlagait szögletében, az öreg táncmester fel-felhangzó vezényszava, a mint sajátságos poroszos kiejtésével ismételtette: «jopp láb, palláb, jopp láb, megint palláb» — mindez csak úgy összefolyt a limonádés víztől kavargó fő kuszált képzete előtt. Kotillon-ökökkel tele rakva, mint egy generális sétáltatja itt is ott is magát egy-egy éberebb fiúcska, mások azonban már már alig állják a dícsőséget, hunyódtó szempillákkal egészen más feleleteket adnak a csintalan kis táncosnők kérdésére, kik kacagva bujnák össze. Vegre itt is — ott is felúnik a kereteket sötétebb rugáiban egy-egy álomtól legyőzött alak, felesusszott gallerral, lecsusszott nyakkendővel; az utolsó négyesre már nincsenek vis-á-vis-k, ott dőlnek el magyarjaink, nem engedve a költőgető rázásnak, mint ledöntött kalászrendek. Egyet-egyét leterítve a téli meleg felöltővel, bajjal czipel ki cseléd, teremszolgája vagy a mamája, ott kinn aztán fel-tuszkolják a kocsi ülésébe, s édes álmaik megszakítása nélkül kerülnek boldog öntudatlansággal a vetett ágyra.

A SZERB BÉKE-BIZTOS.

A szerb-bolgár vizsály kiegyenlítésére és a béke megkötésére kijelölt értekezlet, mint a napi lapokból olvasgunk is tudni fogják, Bukarestben ültözött. Ez értekezletnek, melynek feladata volt a béke-tárgyalásokat a nagyhatalmak határozata értelmében s a szultán jogai fentartásával vezetni, szerb részről Mijatovic a tagja, kinek képiét itt veszi az olvasó.

Mijatovic diplomáciai pályája nem mai keletű, mint londoni szerb követ is Viktória királyné udvaránál, ismertté tette magát, csak utóbb is a «Times»-ben alapos cikket közölt Szerbia helyzetéről s általában igen művelt és tehetséges, 40—50 év közötti férfi, ki több európai nyelven folyékonyan beszél. Hazájában főleg mint pénzügyminiszter tüntette ki magát, a kereskedelmi szerződések megkötésé-

ben, melyek tudvalevőleg először vitték monarchiának Szerbiához barátságos közelségbe.

De ő kezdeményezte a belgrád-nisi vasutvonalat is Konstantinápolyig és Szalonikiig kiterjedő irányzattal s monarchiának nézve még fontosabb az a terve, hogy Bécsset Belgráddal a Dunán átvezető vasuti hiddal kösse össze, s mely terv, ha megvalósul, roppant előnyököt fog biztosítani a Közép-Európa és a kelet közötti forgalomnak. Mijatovic különben már külügyminiszter is volt, s Riszticsnek, a befolyásos szerb politikusnak visszavonulása óta többször ajánlották fel neki a kormányelnökséget is. Alaposan jártos a modern irodalmakban sőt néje, kinek családja összeköttetései Amerikáig nyulnak, maga is író, megírta Szerbia történetét és kiadott több szerb ballada- és népmese-gyűjteményt.

TUDOR BUZAT, A WILDIMANN.

— Életrajz Rómániából. —

Az igaz, hogy a természet ugyan helyben hagyta a szegény Tudort. A falu asszonyai huszonkét év óta tanakodnak, vajjon az anyja borzot vagy medvebocost eszdát-e meg vele, mert az egyikhez úgy hasonlított, mint a másikhoz, fekete volt és vastag éles szőrel volt benőve tetőtől talpig. Már huszonkét éves korában olyan szakálla nőtt, mint egy protópángos, csakhogy sűrűn, golonczosan képéhez volt tapadva. Mikor nagy báránybőr süvegébe húzóda végig ment görbe lábával az utcán, minden vizre menő személy kereszteset vetett magára és utána morgotta: «sze fi ale drakuli», «vigen el az ördög!» Pediga milyen rövid volt Tudor, és a milyen széles volt a melle, hasa, gyomra: az mind teli volt szívvel és érzéssel. Végzetlenül szerette a fehér-cselédek, de az az átka volt, hogy őt meg egy se szerette. Végig kérte az egész falu leányosságát, még a Radu Vakár vevő Stánkáját is, és még az is a szeme közé nevetett.

Ez a sok visszautasítás tönkre tette Tudor kedélyvilágát, föltette magában, hogy ezentul csak a bivalyokat fogja szeretni. Így is ő volt a falu bivaly-csordása; a bivalyok — mivel olyan feketeek voltak, mint ő; épen úgy mosolyogtak, mint ő, épen olyan szakálluk volt, mint neki, épen úgy szerettek a tóba tetselni, mint ő, épen olyan lassan rakták kasza-lábaikat, mint ő: — feletté ragaszkodtak a mi Tudorunkhoz. — Más nem is tudta volna olyan rendben tartani azt a háromszáz konok bivalyt, mint ő; hiszen már nem volt bivaly, a melyik ne az ő keze alatt nőtt volna fel. Ha elveszett vagy egy bivaly a faluból, csak felment Tudor a hegy tetejére és elkezdett a szép holdvilágos éjjelen bögni és a bivaly rohant haza haza a harmadik határból is. Ha végig ment hajnalban a falu hosszu utcáján és elkezdte hasadt, recsegő mély hangján reggeli hívóját: bööb-bööb-böb: ugyancsak sietni kellett a Pétráknak, Flóráknak a fejessel, mert aztán volt döfés, rugás, kötél-szakadás, nem lehetett azt tovább tartani, ha málelisset raktak is elébe.

Hanem tudta is ám Tudor, hogy kell a bivalyoknak a kedvébe járni; hajnalról délfeleig felvitte őket a cserjés dombok tetejére legelni, ha a selyemszálú fü illatosan virágozott. Mikor pedig a nap negyedrészt utját elérte, — a mit Tudor arról vett észre, hogy az út melletti nagy szilfa árnyéka három bivaly hosszúra rövidült, — akkor felkapaszkodott a papné nagy Zsupunyaszájának a hátára és levezte a csordát a falu alatti tóba, hol ő is — begyűrve előbb egy négy személyre készült mamaligát — neki vezetett és befeküdt bivalyain közé a tóba s ott agonizált oszonafeleig. Úgy tett, mint a bivalyok: ha a szűnyogok, legyek nagyon lepteék bizonyos fejt: hát lassan viz alá merítette, jót prüszkölve a felszínre kerülte; azután mikor ő kikacsázott a tóból, ez jel volt az ő szeretőinek arra, hogy ők is kíváncsiorogjanak és az esthűvösön ismét jót legeljenek.

Más különben fizetése jó volt a mi Tudorunknak: három pár boeskor, egy öltözet ruha, egy szür és minden háztól húsz para. — No meg enni. Hanem ez az utolsó paragrafus több volt, mint a többi együttvéve; mert ha Tudor este neki ült egy téjnek, vagy böjt napokon egy kötegg zöld vereshagymának, hát bedugaszolt magába annyi mamaligát, hogy azt kétségbeesés nélkül nézni, és evett annyi ideig, hogy a bivalyok már a kérdészt is megunták, ő még mindig gyürte befelé az előbb jól összenyomkodott meleg mamaligát.

Egy napon kiadta az előjáróság, hogy minden gazdasszony őrizze bivalyát, a hogy tudja; mert Tudort elviszik a pünkösdi vásárra ruhát venni. Mivel az sem volt ám könnyű dolog, neki ruhát találni; — mert szélesnek nagyon széles, rövidnek igen rövid volt szegény. Ez ideig csak úgy találomra vették neki a ruhát, senki sem gondolt vele, hogy búvik abba bele Tudor; de most már legény-sorba jutott, tartott magára egy keveset, nem lehetett csak úgy minden ronggyal kiszűrni a szemét! Elvették tehát a vásárba.

Bezzeg volt a faluban bivalybőség! De ezzel Tudor keveset törődött most, — új dolgot látott; ő azt gondolta, az egész világ olyan, mint az ő kis falujuk ott a domboldalban, azzal a kis templommal, mely, ha felreáll is rajta a kereszt, de szépen körül van pingálva minden rendű és rangú szentekkel, elől pedig a portikusnál jobbról van a mennyzország, hol szép bárányfelhők között tizenkét pap énekel huszonnyeg anygallal dicséretet annak, a ki a többek közt a bivalyokat is teremtetted; balról pedig van rajzolja a pokol, hol egy nagy tűzokádó sárkány fogadja meg az övénel is nagyobb nyomra a kikmagukat a földön rosszul viselték, a fosvány gazdagokat, a kik még most is sovány marikaiba, szorítják pénzes zacskójukat bukkot fehércselédek, stb. stb., a kik aztán lejutván a sárkány gyomrába, felfürészelték a nagy körmű, tüzes nyelvű, görbe szarvú, kigyó farku ördögök által.

Hanem itt aztán a városban látta a nagy házakat, lármás czifra népet, és mikor már az előjáróság jóváltából szépen felöltözött új ruhájába, elment ő is bálolni, és látott olyat, a mi nem csak neki, de az ott ácsorgó falusi népek is szeme, szája alát. Ez pedig volt egy czifrára festett nagy sátor, elől egy jó széles deszkapadl, hol egy majdnem ruhátlan horihorgas Jeppo Salami csucos fején egy majmot vicekandoztatva olyanokat mutogatott, a mit keresztény ember jó lélekkel meg nem foghat. Cseppit evett és pántlikát húzott ki a szájából, esküdzött mennye, földre, hogy tessék besétálni, oda bent láthatnak csak igazán komédiát, csak őt para a bemenetet, ezt is visszaadja kijövet, ha valaki észbe jutattja. Tódult is a világ e soha nem látott dolgokra. Miért ne menne be hát Tudor is, hiszen van hatvan parija, ez a komédia pedig csak ötöt kér, még azt is visszaadja, ha eszibe jutattják!

Kivette hát az öt parást a tüzszőjéből, odanyújtotta a komédiásnak és azt mondta «pofim» tessék. Hanem erre a hangra, erre az arcra, erre a termetre a komédiás úgy összeresztent, mintha egy rendőr csapta volna meg gallértalan trikóját; csak annyit bírt mondani: «ah! Sapperlot!» — és visszaadva Tudornak az öt parját, csaknem erőszakkal tuszkolta be a sátor belsejébe, hol a rettentő látványok, soha nem hitt dolgok egész sora lepte meg az őtparás néző közönséget. De még minden csudánál csudásabb volt az, hogy a komédiás gyönyörű szép lánya — pedig jaj de szép volt! rövid szőcske haja olyan göndör volt, mint a ma született bárány, — piros arcaja a krétás fehér képen vetekedett a nyíló bazsa-rózsával, — kezéim annyi mardzsé * volt, hogy egy falu leányait ki lehetne elégténi vele, — sárga szattján topánkája minden lépésre csörrent olyat, mintha tizenkét kalusz járta volna a hórát piros pünkösdi napján; hát mondom ez a gyönyörű szépség Tudor mellé ült és játszadozott széles tüzszőjének fényes pitykéivel. Mikor Tudor ránézett erre a mellette kaczerkódó anygára, és meglátta hogy felülről lefelé és alólról felfelé igen kevéssé van betakarva, olyat röhögött, hogy a komédiás elakadt a produkciójába és ismét kitódult a száján «ah! Sapperlot!»

De nincsen olyan hosszú, a minek vége ne legyen. Vége lett a komédiának is; de Tudort alig bírta az előjáróság erővel is elcséplni, akkor is csak azzal kecsgetette, hogy jól tartják lágy kegyerrel, báránypecsenyével. Jól is laktak, sokat is ittak, de Tudort nem bírták kedvére hozni, csak hazafelé menve böfögött olyanformát: «Máj bine sze mor, tot szint fermek!» — «Jobb nekem meghalni, úgy is meg vagyok rongva.»

Másnap, harmadnap, sőt negyed nap is kihajtott Tudor a bivalyokat; de lelt a tóban velök együtt egész estefeleg, de ötöd napra szegénynek csak nyoma volt. Csak az új ruhát lelték meg a folyóparton, szépen rendbe rakva, legalól a szüre, rajta gyébája, legfelül az új boeskor, *) Üveg gyöngyök, karperecek, a melyet a falusi leányok viselnek.

még a kötő szőrmadzag is rá volt göngyöltve. Tudor elvesztett, a vizbe fúlt, végig keresték a folyót, tavakat, kutakat, bejárták az erdő fáit, ha nem akasztotta-e föl magát valamelyikére; a bivalyok ordítottak, a falu felhőre sirt, de nem találták sehol, Tudor eltűnt. Halála után ismerte föl a falu az ő nagyságát, parasztást csináltak érte, hat hétre rá pománát, de a pománán nem lehetett egyebet hallani: «Szegény Tudor, be jó ember volt, szegény Tudor, de jó páztor volt, Domnezeu sze ierte» — «Isten bossza me bűneit.»

Igy telt el tíz hosszú esztendő! Ez alatt a falu nagyon változott. A papnak is megszűnt szép fekete szakálla, a gyermekek férfiak lettek, — az öreg Nikuláj is meghalt, pedig ez volt a Tudor keresztapja. Egy bajjal csak lettek más csordást is, ha nem is olyan jót, mint Tudor volt, de hát a kénytelenség sokra ráviszi az embert. «Tudort már el is felejtették, csak arról emlegették még, hogy mikor ő eltűnt, akkor is fenjárt egy nagy üstökös az égen, mint ime most, csakhogy akkor nyugotra, most keletre tartja a farkát, akkor is veszedelmet hozott, most se várhatunk jót tőle.

Es csakugyan! Egy szép reggelen csak megáll a faluháza előtt egy négy lovas kocsi, és kiszáll belőle egy zömök, alacsony, de igen tisztességesen öltözött borotvált állú, nagy bajszú ember és bemenvén a faluházába, azt mondja hogy: «Norok bun», «jó szerencsét». Az előjáróság fogadja szívesen: «Multnyam dumitale, kihez legyen szerencsénk, mi járban van uraságod?» A mi uraságunk pedig bele illeszti kissé vaskos és bütykös hüvelykujját szépen felosavart övének szélébe és ilyen formán üdvözi a jó embereket: «Enyje bátyám uram Szavu, Grigore, Toma, hát már meg sem ösmerik a szegény Tudor Buzát? Ime én vagyok, a kelmetek hajdani bivalyosordásuk. Hát olyan rossz ember voltam én, hogy már nem is emlékeztek reám? Hát hol van az én áldott jó kereszt apám, hogy halálam meg neki rám fordított számtalan szíveséget. Csak ő szeretett engem; ha éheztem, ennem adott, ha piszkos voltam, megmosatott, szeretett, mikor az egész világ elfordult tőlem, vigasztalt, ha gúnnyoltak, — bátorított, ha csüggedeztem.»

«Jaj Domnule Tudor, épen ma volt a pománája, nem maradt azután csak a mostoha leánya, Maritja. Épen tanácskoztunk, mitévők legyünk a vagyonnal? Szegény Maritja csak leány, ámbar utolsó órájáig híven ápolta az öreget; de hát még sem illett az ötöt egészen.»

«Hát hallják kigyulmetek: a hazat, földet, szőlőt, marhákat becsulják meg, kifizetem én és legyen a pénz Maritjé. Hogy pedig senki reá ne irigykedjék, ime jó szántomból csináltok én a falunak egy szép faluházat, mellé pedig bő, tágas iskolát; mert a hol én jártam, ott tapasztaltam, hogy csak az a nép boldogul, a kit iskolában neveltek.»

Igy cselekedett Tudor, hozzá még elvette a jó — szelid Maritját. Vett jó ökröket, dolgozott többet, mint a többiek, jobban, mint mások és rövid időn nem csak nagyon gazdag, de boldog is lett.

Szemet szurt ám ez a gazdagság a környéken. Előbb csak suttozva, majd hangosabban kezdtek pletykálni, hántorgatni: de hát hol is volt ez a Tudor tíz esztendeig? hát nem látjátok, hogy még a járisa is zisvány? Ez bizonyosan embert ölt, rabolt, lopott. Hát hogy is lehetne egy csordásból gazdag ember másképp, még pedig uras gazdag, asa jeszte, hotzu de kodru (kiálló bityár). Ez a beszéd annyira ment, hogy utójára a szolgabíróhoz is jelentést tettek. Ki is ment a szolgabíró a prokurorral együtt vizsgálatra, maguk elébe idézték Tudort a faluházához, ott volt szegény, gazdagja a falunak, kárörrommel várva azt a jelenetet, mikor Domnu Tudort vasba verve kiserik megérdemelt helyére: a megye tömlőcsébe.

Tudor pedig mosolygva (már nem röhögött) húzta elő német, francia, olasz, angol bizonyítványait, és így adta elő tíz évi küzdelmének történetét:

«Hát uraim én tíz évig wildimann (vadember) voltam egy komédiásnál, a ki, mikor én innen eltűntem, magával édesgetett. Csináltatott egy nagy kalitkát és abba mutogatott engem felmeztelent, mint vadembert. Az én kötelességem az volt, hogy mikor a népség begyűlt a bódéba, hát én elkezdtem röfögni, ő pedig egy vasrúddal úgy tett, mintha döfölné. Én arra dühös lettem, még borzasztóbban röfögtem, ordítottam. Erre vizsgálatásul belököttem hozzáim egy eleven galam-

bot, és annak leharaptam a fejét, és úgy tettem, mintha színműt a vért. — Így jártuk be az egész Európát felkeresve. Ő elitta a pénzét, én pedig megtakarítottam. Most haza jöttem, jót teszek községemmel, mert sokat tanultam, tapasztaltam, tudom mi hiányzik itthon, — azután meg élvezem fáradságom gyümölcsét. — Ime itt vannak bizonyítványaim! — Van még valami mondani valójuk az uraknak?

FERIZ.

IRODALOM ÉS MŰVÉSZET.

A **Budapesti Szemle** márciusi kötetének gazdag cikksorozatát Helai Ferenczól egy nagyobb dolgozat első része nyitja meg. «A magyar államasutakról», melyben elmondja a vasutak történetét behatóan, szól az államasutásról és vasuti politikáról. Imre Sándor pedig befejezi nagyrészt tanulmányát «A nyelv romlásáról». Szemlélt tartott ebben a fölött, hogyan használják a magyar nyelvet az irodalomban, a közéletben, a hivatalokban, s mindenütt az idegen befolyás rontását, torzítását látja. Azt óhajtja, hogy az iskolákban fordítsanak nagyobb gondot a magyar nyelvre. Behatóbban, nagyobb gondnal és igaz szeretettel kellene a nyelvet tanulni, kivált a középiskolákban s népies erejében gyakorolni és minden ismeretében meghonosítani. Simonyi Jenő «A föld és az ember» cím alatt Ratzel Vilmosnak Stuttgartban megjelent anthropológia-geográfiaját ismerteti, mely a tudományos körökben nagy figyelmet ébresztett. A földrajz alkalmazása az a történetre. Az van benne elmondva és kimutatta, hogy a természet hol és hogyan hat az emberi társadalom alakulására. A földrajzi tudomány az ágát Ratzel veszi először tüzetes vizsgálat alá. Beöthy Zolt «A tragikum új elmélete» cikkekben foglalkozik Rákosi Jenővel a tragikumról írt könyvével, mely Beöthy tragikai elmélete ellen szól. Az érdekes és tartalmas polemizálás Beöthy új felfedezése újabb magvas részt csatol. A szépirodalmi közlemények közt a Kisfaludy-társaság ülésén tartott felolvasásokból itt kapjuk Berczik Árpád elbeszélését: «Ügyetlen udvarló», Vargha Gyula költeményét: «Rákóczi temetése», továbbá Wislosky Henrikől erdélyi cigány népdalokat. Hunfalvy Pál közleménye: «A magyar huszitákról», a tud. akadémia egyik ülésén volt bemutatva, s a csehországi magyar tanulókról szól. Jirecek Józsefnek, a volt osztrák közoktatási miniszternek egyik cikke van benne bemutatva. A közlemények sorát könyvismertetések fejezik be s két polemikus feldolgozás, az egyik a tudományos állatán ügyében ifj. Apáthy Istvántól, a másik pedig az akadémia történelmi bizottságának munkásságáról. A «Budapesti Szemle» előfizetési ára egész évre 12 frt, félévre 6 frt.

Ráth Mór kiadásában újabb a következő könyvek jelentek meg:
Az *illusztrált Shakespeare*-ből, mely a Kisfaludy-társaságnál megjelent magyar fordítást a Cassel-féle angol kiadás képeivel és Csiky Gergely magyarizáló jegyzeteivel bocsátja közre, a 2-dik füzet hagyta el a sajtót. «*Othello*» folytatását kapjuk ebben, hős illusztrációval. Egy füzet ára 40 kr. Horváth Mihály híres művéből «*Huszonöt év Magyarország történelméről*» (1823—1848) a 3-dik kiadás 2-dik füzetét jelent meg. Ára 50 kr. B. *Eötvös összes munkáiból* is több füzetet kaptunk. Az emlék- és ünnepi beszédek-ből kettőt, melyekkel a beszédek gyűjteménye is van fejezve. A két füzet ára 90 kr. *Eötvös főművéből*: «*A XIX. század uralkodó eszméinek befolyása az államra*», a 6-dik füzetet veszi a közönség; ára 50 kr. Tolsztoj történelmi korrajzából: «*Háború és béke*» a 6-dik füzetet; ennek ára 60 kr. Majd a «Magyar nemzet család könyvtára» 36-ik kötete gyanánt Jules Verne egyik régebbi regénye jelent meg második kiadásban: «*A prémelek hadja*», francziájáról fordította György Aladár; a kötet ára 1 frt 80 kr. Végül megjelent egy vaskos kötetben: *Az 1885-iki országgyűlési törvények*, ára 2 frt.

A **bujtatóköték**, regény egy kötetben, írta Rákosi Viktor; a «Budapesti Hírlap» kiadása. A szerzőtől csak néhány hét előtt jelent meg egy kötet vidám hangú elbeszélés és rajz, mely tartalmaz, formában szép tehetséget mutat be. Rögtön egy terjedelmes kötet regény követi. Ez is a határozott tehetség műve, az előadás ép hangján elbeszélve, mely tud érdeklődést nélkül fölmegledni, vig lenni, elmeskédni. A szerző tehetsége azonban nem egyenlő erőben marad a regény végéig. Legerősebb akkor, ha egy-egy genre-képet kell rajzolnia, vagy az élet és emberek szokásait figyelni meg. Ilyenkor biztosan, jellemzőn

rajzol, eleven színű képeket fest. Van is ilyen részlet elég a regényben, melynek színhelye a főváros. Bizonyos előzeretettel idéző a városi életképeknél, mulatósgoknál, koremai életnél. Erős megfigyelő tehetséggel írják le e részek; egy fejezet pedig («A kihallgatás») egy rendőri hivatal s rendőri kihallgatást mutat be gunyos csipősséggel, komikus túlzással, a dolgok ügyesen kuszált zúrtavarában. Az ilyen részletek bő felhasználásból alakult meg a regény, kevés cselekvénnyel és nem is mesterkéletlenül. A tárgyat magát, a «bujtatóköték» sem önkényt kínálta az élet. Ezek a bujtatóköték: dologkerülő, tolvajok, betörők, kik a szociálista jelszavak alatt, meg a «Vörös lobogó» című lappal keritk hálóikkba az embereket, vagy legalább is néhány forintot a «szent csel» nevében. Elzülött, visszataszító alakok, kik az olvasó társaságában is sokat tartózkodnak. Észre lehet venni, hogy a genre-vonások, a városi életképek voltak elhatározók a regény írására, s a mi benne történik, alkalmazkodik ahhoz, a minek voltaképpen csak keretnek s nem lényegnek kellene lenni. A kötet így is olvastatja magát, mert hibái mellett is érdekeltelem nem tud válni. Ára 1 frt 80 kr.

Egyetemes regénytár. A Singer és Wolfner könyvkereskedése által megindított regény-kötetek közt megjelent «*Lise Fleuron*» Ohnet György szép regénye két kötetben, fordította Fái I. Béla. E regény a színpadi életet festi. A vörös vászonkötésű, csinos kiállítású kötetek ára 50 kr.

Horvát-Szlavon-Dalmátországnak Magyarországhoz való viszonya, történelmi és közjogi alappon. A pápai reform. fősiklóban az 1884—85-iki iskolai évben Deaky-díjat nyert pályamű, írta Halász Sándor joghallgató. A kérdést a történelmen gondos tanulmányozásával tárja elő. Ára 50 kr. s megrendelhető a szerzőnél, Budapesten, Eszterházy-utca 6. szám alatt.

Magyar statisztikai évkönyv, szerkeszti és kiadja az orsz. statisztikai hivatal. Megjelent belőle az 1882-iki adatokból a tüzkárokról szóló kimutatás; az 1883-iki adatokból pedig a kereskedelmi forgalomra vonatkozóknak feldolgozása, továbbá: «Magyarország igazságszolgáltatása és a telekkönyvi birtoktestek jelzálogi terheinek ügy- és értékgörögalmá 1883-ban.»

Levelek egy világpolgárhoz, ki az igazság után törekszik. Ez címre egy 222 oldalra terjedő kötetnek, melyet Le Boys des Guyas után Arvay-Nagy Kálmán fordított le magyarra, s kiadja a Budapestben alakult «új egyházi társulat». A munka az egy isten létét, a halhatatlanságot, a szellemi világot, stb. oly szempontból fejtegeti, mely valláskülönbséget nem lát maga előtt, s a hitfelekezetek különböző eltérő nézeteit igyekszik tisztázni. Ára 1 frt 10 kr., füzve 80 kr. s megrendelhető Árky Imrénél, Budapestben.

A képzőművészet remekei című díszes vállalat az épen most megjelenő füzetekkel be van fejezve. Négy nagy kötet ez, a festészetrel és szobrászati remekműveinek másolataival és gondosan írt szöveggel, mely a bemutatott művek és művészek mellett a műtörténelem egyes korszakaival is megismertet. Divald Károly műintézet állította ki az albumlapokat, fénynyomatban, a szöveget pedig dr. Szendrői János írta. Kép és szöveg kiegészítik egymást; a nagy gyűjtemény egybeállította a mesterek remekait, a szöveg pedig közelebb vezet. A négy kötet összesen 240 albumlapból áll s majd minden hírneves művészlet mutat be legalább egy darabot. Az izlés terjesztésére, a műszeret fejlesztésére egyik hathatós eszköz és vállalat, mely díszelendő fogva a könyves asztaloknak is becses tárgya. Az utolsó füzet közli Persens szobrát, «Mária és Jézus» Joan Aachentől, «Csatakép» Polaj-nollo Aratonistól, «Madonna», Titiantól, «Venus és Cupido» Paulo Veronesétől. Minden kötetben tízen-két füzet van, s egy füzet ára 1 frt 20 kr.

Füzetek. A *Kis Lexikon* című egyetemes ismeretáról (szerkeszti dr. Wekerle László) a nyolczadik füzet jelent meg, melynek betitrendés tartalma «Maria Adelaide» névtől a «nyilfű» szög terjed. A füzet ára 30 kr. — *Szűlföldismeret*, Pest-Pilis-Solt-Kiskunmegye földrajza, a népisikolák harmadik osztálya számára, írta Sárközy Kálmán, tassi közszégi tanító. Második kiadás, ára 14 kr., s kapható szerző-nél Tasson. — *Elemi énektan*, Chevé elemi énektan után átírt Goll János énektanár. Az első rész első füzetét jelent meg Kókai Lajosnál Budapesten; ára 30 kr. — *A kormócsabnyai magyar egyesület hat évi működéséről* dr. Versényi György titkár terjedelmes füzetet állított össze, mely Selmeczbányán jelent meg.

Az erdélyi múzeum-egyület kiadványaiból a II. kötet 4-ik füzetét kapjuk. Nagyrészt Imre Sándortól «Népköltés, népdal» című értekezés foglalja el, mely gondolatiródéknak van címzeve, de

azért kerekedett és a tárgyról mélyebben foglalkozó tanulmány. A második közelemény dr. Linder Gusztáv polemikus feldolgozása «Zárszó az Altenberger-féle Kodexhez.» Végül a múzeum egylet bölcselet-, nyelv- és történelemtudományi szakosztály üléséről találunk értesítést.

Folyóiratok. A *Századok*, a történelmi társulat közlönyének februári számában van dr. Demkó Kálmán értekezése, melyet a történelmi társulat legutóbbi ülésén mutatott be: «A magyar-csel konföderáció és a beszercebányai országgyűlés 1620-ban.» Komáromy András «Köpecsényi gr. Liszt László» történetét folytatja, míg Weber Samu «A lubló vármultját adja elő. Harmos Gábor, Szalay József közleményei, könyvbirolatok és változatos tárca-közlemények fejezik be a sort, és a történelmi repertorium a hírlapokból. — A *Nemzeti Nőnevelés* februári füzeteben Péterfy Sándor «Az új iskola régi bajai» címzen a leányiskolák és fiúiskolák közti különbség fontoságára utal. Krammer József arról értekezik, hogy «Elégé női jellegű-e polgári leányiskolánk?» A füzet többi közleményei is nagy gondalal foglalkoznak a tanügyi kérdésekkel. — A *Magyar Salon* márciusi füzeté számos illusztrációval és sokféle irodalmi közleménnyel jelent meg. Id. Ábrányi Kornél a Liszt Ferencz budapesti életműjáról, sokasárról írt. A szépirodalmi részben van Jókai elbeszélése «A ki holta után áll bosszút» címzen, költemények Komócsy Józseftől, Bulla Jánostól, elbeszélés Kaszár Emiltől; egyéb dolgozatok dr. Váczy Jánostól, Acésdy Ignáztól, Szana Tamástól stb.

Előfizetési felhívások. «*Pedagógiai írók*» című vállalatot indít meg Gyürky Ödön. A régi és újabb klasszikus pedagógok műveinek gyűjteménye lesz. A nevelési elvek és elméletek eme tárházai nagyobb részt ismeretlenek vagy nehezen hozzáférhetők a nevelés iránt érdeklődő és szakközönség előtt. Részint az idegen nyelvek, részint az egyes művek ritkasága is csak kevesek számára teszki lehetővé, hogy azokat olvashassák és tanulmányozhassák. E hiányon ohaj segíteni e vállalat, s a nevezeteb nevelők iratait lefordítva, terjedelmes jegyzetekkel kíséri. Minden hóban egy füzet jelenik meg. Előfizetési ára egész évre 4 forint, félévre 2 forint. A megrendelések Gyürky Ödönhöz, Garam-Kövesdre intézendők. — «*Fényben, árnyban*» címzen adja ki Rudnyánszky Gyula 1876 óta megjelent költeményeit. Apróbb dalokon kívül ódák, satírák, balladák, románcok, mesék, verses elbeszélések, hazafis és vallásos költemények lesznek a 45 ívre terjedő kötetben. Füzött példány ára 2 frt, diszkötésű 3 forint. A megrendelés, pénz nélkül, a szerzőhöz intézendő (Budapest, Széchenyi-utca 10. sz.) s a megrendelő a könyvet postai utánvétellel márczius hóban kapják meg.

A **nemzeti színházban** két kis eredeti színmű fordult meg a közelebbi napokban. Márczius 1-én «*A végrehajtó*» egyfelvonásos vígjáték került színpadra Ábrányi Emiltől, harmadnap pedig «*Ősz és tavasz*» című apróság, Hetényi Béla és Hevesi József közös szerzeménye. Ábrányi darabja tetszett jobban. «*A végrehajtó*» egy szegény özvegy asszony és fogadott leánya története s megvigasztalódása. Egy albarát az özvegynek kölcsönt nyújt szorongatott napjaiban, de egyszer csak előlál követelésével. A pénzről lemond a leány kedvéért, csak hogy a leány mást szeret már. Így jelenik meg a «végrehajtó», hogy összeírjon mindent s megtaláljon e közben egy arcképet, mely a leány elhalt anyjának arcképe. Ez a szerencsétlen asszony pedig az ő nővére volt, mivel rosszul bánt, s a kit hiába igyekezett föltalálni. A végrehajtó tehát kifizeti az adósságot, s a leányt örökre fogadja. Az egyszerű történet elég jól van megírva, s refleksiókkal fűszerezve. Legsikerültebb benne azonban a végrehajtó alakja, melyet Ujházy kitünően játszott. — A másik udonság «*Ősz és tavasz*» egy idylli kép kívánt lenni. Az ősz egy koros férfi és nő, a kik egykor szerettek egymást, de nem lehettek egymással, s egymást okolva boldogtalanságukért, gyűlölködnek. A tavasz pedig egy szerelmes pár, az őregek rokonai. Boldogságuknak most az ő régi keserű emlékek áll utójában. A szerelmes pár épen úgy kezd a szerelmi életet, mint ők. Az ifju szökést ajánl a leánynak, hogy aztán mégis boldogok legyenek. A nagybácsi is így akart volna boldog lenni, de az ő szerelmese nem egyezett bele; akkor aztán elszaladtak egymástól örökre. A fiatal pár beszélgetését meghallja a nagynéne, a ki a maga szomorú sorsára gondol. Az ő történetük ne ismétlődjék. Így gondolkozik a nagybácsi szintén, s megtörténik a kibékülés. Az ősz személyesítőit Prielle Kornélia és Ujházy, a tavaszt Csillag Teréz és Benedek Lajos játszották, s javítottak a darab fogyatkozásain is.

«**Bánk bán**» Erkel Ferencz eredeti operája, negyedszázad óta operánk műsorának egyik legnépszerűbb darabja. 1861. márczius 9-én került először színpadra a nemzeti színházban. Mintán márczius 9-én a második operabál veszi igénybe az operabálzat, a «Bánk bán» 25-ik évfordulóját két háttel később tartják meg, Bianchi k. a közreműködésével, ki Melindát fogja énekelni.

A **népszínházban** február 26-ikán egy francziá operette bemutatója volt. «*A beárny leány*» került

színpadra, s mind szövege, mind kecses zenéje élénk tetszésben részesült. A népszínház vonzó erejű darabot nyert benne. A szöveget Leterrier és Vanloo írták, Fái Béla fordította, a szép zené pedig Messager műve.

Perpignac kapitány egyszer, csupa tévedésből IV. Henrik királyt személyesítette egy légyotton. A király megfogozandóvá, elküldi a kapitányt a jámbor pármái herceghez, a mi olyan száműzetés, a hol Perpignac megbűnhődik, mert negyven napig semmiféle asszonyteremtésnek szemébe sem nézhet. Így kívánja ezt a király a hercegtől. Csakhogy utána megy a beárny leány is, a kis Jaquette, a ki unokahuga a kapitányé, titokban szeret, s hogy mellette lehessen, fiúnak öltözik. A kapitány ezalatt hamarosan beleszeret egy özvegy asszonyba s meg akarja szöktetni, Jaquette azonban szerelmes a kapitány bábcsiba s — ő szökteti meg az özvegyt. Rajta kapják őket a dolgoz s a herceg parancsára házasságra kell lépniük. A bonyodalom aztán helyenként igen sikerült ötletekkel s kacagató jelenetekkel tarkítva tovább folyik. A kapitány utóvégre is beleszeret az unokahugába s el is veszi feleségül. A folytonos vídamság végig kíséri az egész mesét. A zenében pedig ide-és, kellem, eredetiség és finomság látket. Szébbnél szebb részek követik egymást. Az egyes szereplők (Pálmai Ilka, Hegyi Aranka, Vidor, Solymosi, Kaszai, Szatmári, Szilágyi) és a karok jól is tolmácsolták a szép zenét.

A **budai várszínház ügye.** A belügyminiszter intézkedése szerint a budai várszínház jelenlegi játékbeszátását további egy évre fentartotta s így a várszínházban a jövő télen is a nemzeti és népszínház tagjai fognak játszani. Az intézkedés egy évnél hosszabb időre azért nem volt kiterjeszhető, mert Eya Lajosnak, a népszínház berljőének szerződése 1887. évi október 1-sejével lejár.

A **Verescsagin-kiállítás** a műcsarnokban márczius 14-ig marad nyitva. Az összes képeknek április hó 2-ig már Berlinben kell lenniük. A közönség érdeklődése e kiállítás iránt folyton tart.

KÖZINTÉZETEK ÉS EGYLETEK.

A **magyar tud. akadémia** márczius 1-sői ülésén Hunfalvy Pál elnököt, és két felolvasó volt.

Szilády Áron bemutatta a «*Régi magyar költők tárának*» sajtó alatt levő V-ik kötetéből a bevezető részt, *Sztáray Mihály életéről*, irodalmi és reformátori működéséről. Az ő szótárait, énekeit, komédiáit fogja közlenni e kötet, Szilády Áron gondos és kutató kezéből. Terjedelmes tanulmányval vezet ezeket a közönség elé és több új adatot is derített ki a régi íróról, azt is kimutatván, hogy még 1560-on túl élt Sztáray, mint 1570-ből és 1574-ből Páparól írt levelei tanúsítják. Mint komédia-író is kitünő helyet foglalván el irodalomtörténetünkben, Szilády érdekesen fejtegeti a magyar dráma első jelentékezeit azokban a farsangi játékokban alakoskodásokban, melyek a mult századokban nálunk általánosok voltak. II. Lajos királyról föl van jegezve, hogy gyönyörködött a farsangi előadásokban. Egyik számadása szerint 32 frttal jutalmazta a farsangi alakoskodókat játékuikért. Az erdélyi fejedelmek udvarában is játszottak bohóságokat. Szilády Áron annak a meggyőződésének ad kifejezést, hogy előadták, játszották az olyan komédiákat is, mint a Sztárayé, még pedig az iskolákban, mint vallásos dolgokat, s hogy a mit Sztáray mond a katolikusok ellen a komédiájában, ugyanazt visszaadták hasonló komédiákban a kálmínistáknak. A debreczeni hitvallás egyik cikke szegte meg a komédiának illy irányban való tovább fejlődését. A megjelzett előadás után *Joannovits György* folytatta mulkor megkezdett értekezését «*A magyar szörendről*», magyarulza a hangsúly jelentőségét, melynek azonban a szörendre való intéző hatalmát nem ismeri el föltétlenül.

A **történelmi társulat** márcz. 4-iki havi ülésén Hunfalvy Pál «Krajova eredetéről» értekezett, s egyszersmind a román történetírás fejlődésével és erőszakoskodásaival foglalkozott. Krajovát is oly román hatalmi székhelynek akarják feltüntetni, honán a-krajovai bán Erdély déli részét, nevezetesen az Olt melléke fölött is uralkodott. Hunfalvy kimutatta, hogy Krajovai-nak már neve sem (a szláv Král = király szóból származván) a románok mellett szől. K. építette, kun király, magyar király, nem tudhatni, de az kétségtelen, hogy nem románok. — Ezután *Ováry Lipót* mondott emlékbeszédet br. Nyáry Albert fölött. Tudván, hogy más társulatokban is tartanak emlékbeszédet a jeles tudósról, itt főkép életének azon szakaszáról kívánt szólni, melynek Olaszországban ő is tanuja volt. B. Nyáry nagy lelkesedéssel lépett Garibaldi zászlója alá. Mikor 1862-ben a váru várt újabb háború nem mutatkozott, B. Nyáry Turinban és Modénában a levélutak tanulmányozásához kezdett. Ez időben indult meg Crouy-Channel herceg mozgalma. A herceg, mint az Árpád-ház utóda lépett föl s az Árpád-család női révén az Este-család ellen bírni utat is érvényesíteni akarta jogait. Báró Nyáry épen akkor érkezett Turinba, midőn az agg herceg előlalt követeléseivel, mint Árpád-házi herceg. Egész szenvedélyvel pártolta a

herceg törekvéseit, irt rópiratokat, hírlapi cikkeket, egész tudomány apparátussal küzdött. 1864-ben elkészült a Crouy-Channel-család történetével, mely a családot III. Endre leányával, Estei Beatrixszal fűzi az Árpád-családdal. Ez emlékrít megvizsgálásra Olaszország legkitünőbb tudósait és ügyvédek szőlították föl. Ezek a pör megindítására egyhangulag elismerték a jogalapot, és a póre a modenai kir. törvényesítélet mondták illetékesek. Meg is indult ott a pör. Egész irodalom keletkezett, s Óváry köteteket mutatott föl. Báró Nyárytól ismét jelent meg egy tanulmány «Posthumus István és az estei örökség» címzen, melyben Bottka Tivadarnak a «Budapesti Szemle»-ben megjelent cikkére válaszolt. A pórt az első törvényesítélet Crouy-Channel herceg megnyerte; a második folyamodású bíróság előtt azonban elvesztette. A herceg visszatért Franciaországba. Akkor már meg volt kötve a villafrankai béke, III. Napoleonnak nem volt szüksége trónkövetelőre.

A **természettudományi társulat** legutóbbi szakülésén dr. Babes Viktor tartott előadást a vesztéségről. Babes volt az, a ki a kormány megbízásából több hetet töltött Párisban, Pasteur mellett, a vesztesség gyögmódjának tanulmányozására végett.

Babes előadta, hogy Pasteur először is oly módszert igyekezett találni, melylyel a vesztességet mesterségesen előidézhetik. E végre vesztett állatok agy-állományát másik állat agyába juttatta, a melylyel ugyan ezelt ért, de azt nem tudta meghatározni, mely időponthoz fog a vesztesség kiütni. E bajon segítettő, újabb módszert keresett. Vesztett kutya agy-állományát házi nyul agyállományába, ezét ismét másikba juttatván, azt találta, hogy a házi nyulakon rendszeren 7—8 nap alatt kiütött a vesztesség. Az előadást dr. Babes a gyógykezelésre vonatkozó tanácsokkal fejezte be.

Utána dr. Örlény László egyetemi magántanár a tengeri rákok életörténetére vonatkozó készítményeket mutatott be, melyeket a nápolyi zoológiai statio közbenjárásával a Földközi-tengerben maga gyűjtött s melyek jelenleg a magyar nemzeti múzeum tulajdonát képezik. Fejtegette a tengeri rákok életét s különösen ama szokásukat, hogy hátpánczéljukat állattelepekkel különösen szivacsokkal annyira megakadják, hogy első pillanatra bárminek inkább, mint rákoknak tartanók. Ez az állattelepek nem véletlenül telepednek meg a rákoknak kemény hátán, hanem a rákok maguk rögzítik azokat az sajtszerű tík, kampók és horgok segítségével. Különös érdekük e tekintetben a csigaházakban lakó remete rákok, melyek olykor 12 tengeri rózsát is hátkra tűznek.

A **kereskedelmi múzeum** létesítése ügyében dícséretes áldozatkészség nyilvánul. Legújabbban a hitelbank s a kőbányai gőztéglagyár egyenként háromszáz forintot, a pesti kereskedelmi bank százötven forintot, továbbá a papír-ipari részvénytársaság, a «Foncière» biztosító intézet, báró Wodianer Albert, a Condordia-gőzmalom, Luczenbacher Pál főrendiházi tag, lovag Posner Károly Lajos és Schoosberger Zsigmond száz-száz forintot adtak, többen pedig kisebb összegeket.

A **párisi magyar egylet** házépítési tőkéje közelébb ismét jelentékenyen gyarapodott. *Munkácsy Mihály* a «Mozaik halála» festményének kiállításából ezer frankot adományozott; *Zichy Mihály*, az egylet örökös elnöke, 245 frankot küldött, a Tedesco testvérek Párisban, 10 darab kötvényt vásároltak meg.

MI UJSÁG?

A trónörökös pár Lacroma szigetén. A trónörökös pár e hó 5-ikén utazott el Bécsből, Lacromára. A trónörökös elutazása előtt sétakocsizást akart tenni, de orvosi tanácsára a kemény hideg miatt le kellett mondania e szándékáról. A trónörökös hat heti távolléte alatt wellenbergi Fischer örnagy, a 40. gyalogdandár parancsnoka, fogja a 25. hadosztály parancsnokságában helyettesíteni. A trónörökös kivánságára Polába való érkezésekor minden fogadási ünnep elmarad. Lacroma szigetén az első tiszoragy napra nincsenek tengeri kirándulások tervezve. Látogatásokban nem lesz hiány; Lajos Viktor főherceg lesz az első, ki lacromai látogatását két-három hétre tervezte. Lacroma szigetén jelenleg a legszebb tavaszi idő van s a narancsfák már teljes virágukban vannak. A trónörökös-pár ápril második felében tér vissza és egynesen Budapestre utazik, hol abban az időtájjában a királyi család is időzni fog.

A **Szvorényi-ünnepély.** Egerben szép ünnepélyvel ülték meg február 28-ikán Szvorényi Józsefnek, a csizsztercita gymnasium igazgatójának felszázados frói jubileumát, s a Ferencz-József rend lovagkeresztjével való felidiszítését.

Az akadémiát Budenz, Szarvas és Volf György, a Kisfaludy-társaságot Heinrich Gusztáv s «Aurora» kört id. Szinnyei, Balázs Sándor és Sziklay János képviselték. Az ünnepély isteni tisztelettel kezdődött,

aztán a gymnasium nagy termében gyűltek össze. Mikor *Klamarik* miniszteri osztálytanácsos és *Homan* tankerületi főigazgató kíséretében *Szvorényi* megjelent, az énekar adott elő egy üdvözölő dalt; majd *Homan* főigazgató feltűzte Szvorényi mellé a rendjelt s hosszabb beszédében kiemelte az ünnepély jelentőségét, az ünnepelt nyelvészeti tanügyi hazafiai érdemeit s az ezt jutalmazó kir. kitüntetés becseit. *Szvorényi* meghatottan köszönte meg a királyi kitüntetést, a miniszteri figyelmet és az elismerés jeleit. *Maczkó* Valér tanár a rend nevében, *Klamarik* Trefort miniszter, az akadémia s írói körök képviselőiben, *Zalár* a megye, *Tavassy* polgármester Eger város, *Hubert* János az egri jogtanári kar, *Vincze* Alajos a tanítóképző igazgatója a volt tanítványok, *Derzsb* elemi iskolai igazgató a közszégi tanítók, *Goth* Ferencz joghallgató a jogakadémia s *Andráscsik* Endre tanuló a gymn. ifjuság nevében üdvözölték az ünnepelt. Aztán lakoma volt melyen felolvasták a sok helyről érkezett üdvözlőlevelet. Este pedig az ifjuság fállyás menetel rendezett.

Márczius 15-ikének megülésére úgy a fővárosban, mint a vidéken, előkészületeket tesznek. A budapesti két egyetem ifjusága az egyetem-téren tartja az ünnepély első részét, alkalmi költemények szavalásával és beszédekkel, a másik részt pedig a Petőfi-szobor előtt, melyet megkoszorúznak.

Gr. Zichy Géza hangversenye Párisban. Gróf Zichy Géza, ki egyetlen kezével oly kitünőn zongoráz, nagy sikerrel hangversenyez Párisban. Az összes lapok a legnagyobb elismerés hangján írnak a gróf művészi előadásáról, a «Figaro» pedig a gróf egész életörténetét, jobb karjának elvesztését leírja.

* **Dr. Wislosky Henrik**, kitől mai számunkban cigány nép- (s szerelmi) dalokat és nép szokásokat közlünk, rég idő óta tanulmányozza különösen az erdélyi cigány népeletet. Ő a kolozsvári egyetem növendéke, a hol különösen dr. Melcz tanár vezetése alatt ó-germán s összehasonlító nyelvészeti tanulmányokat folytatott, melyek nagy segítségére voltak kitűzött céljában. Dr. Wislosky, ki több vidéki városban, mint tanár működött, Kolozsvárt, majd Nagy-Szebenben Gyula-Fehérváron, Brassóban, stb. tanulmányozta a cigányok nyelvét és életét, majd — hogy tudomány-szomójának eleget tehessen — arra határozta magát, hogy sátoros cigányok közé elegyedjék, s e tervét, bár sok nélkülözéssel és szenvedéssel járt, végre is hajtotta; több hónapig élt cigányok társaságában, melységről helységre vándorolva velök, s így sikerült tanulmányait bővíteni és összegyűjteni sok érdekes anyagot, melynek feldolgozásával most itt fővárosunkban foglalkozik. Eredetiből fordított cigány dalaiából néhányat már évek előtt s többet most legközelebből mutatott be a Kisfaludy-társaságban, hol azok méltó elismerésben részesültek. A «Budapesti Szemle» legújabb (márcziusi) füzetében is több cigány népdal fordítása jelent meg tőle.

A **farsang** az egész kilencz héten végre megtörtént a fősátorban. Még az utolsó hétre is több fényes táncmulatság esett. Ezek elcséjt, a jótékony nőgyelet vasárnapi calico-álarczos bálját ugyan egy kellemetlen baleset zavarta meg, a mennyiben a vigadó padlász tűz ütött ki, ennek hírére nagy tolongás támadt s a megijedt közönség szétrebbent, de a tűz csak lappangó gerendáság volt, melynek a gyors egyik hamar elejét vette, s másnapra rá a farsang egyik legszebb táncmulatságának színhelye lett ismét a vigadó. Ez az erdélyi közművelődési egylet javára erdélyi ifjak és erdélyrészi képviselők által rendezett bál volt, mely minden tekintetben fényesen sikerült. A bálanya tisztét gr. *Károlyi* Istvánná töltte be, környezve a fővárosi főrangú világ számos tagjától, s még több notabilitástól. A mulatságok sokan vettek részt az erdélyi részekből is, kedélyesen bálozva át az éjet, mely szép összeget juttatott a kultur-egyletnek is. — Kedden az operaházban, más fővárosok mintájára, operá-álarczos bállal tettek kísérletet. Ezen az elsőn akkora közönség jelent meg, hogy a színpaddal egy színvonatra emelt nézőtömeg nyujtott, oly fényes keretben, minő a díszes dalműszínház, érdekes volt, de hiányzott az élénkség, s a szép helyiség ily mulatságokra nem bizonyult oly alkalmasnak, mint a redout termei. Lehetek vagy kétezeren, szalon-öltözékben és álarczosan vegyeset. E hó 9-én lesz a második s e farsangban utolsó operabál. Az elsőnek bevétele meghaladta a 10,000 forintot, miből a költségek levonása után is jelentékeny tiszta haszon marad.

